ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 6 (1550) | Пятніца, 24 лютага 1961 года | Цана 4 кап.

НАСУСТРАЧ XXII З'ЕЗДУ КПСС

Надзённыя задачы

Калегія Міністэрства культуры БССР зацвердзіла мерапрыемствы па прапагандзе рашэнняў студзеньскага Пленума ЦК КПСС і па дастойнай сустрэчы XXII з'езду нашай партыі.

У пастанове калегіі адзначаецца, што неабходна «на аснове актыўнай прапаганды рашэнняў студзеньскага Пленума ЦК КПСС сярод працоўных палепшыць работу ўстаноў культуры і мабілізаваць намаганні рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі на датэрміновае выкананне планаў трэцяга года сямігодкі, на дастойную сустрэчу XXII з'езду КПСС». З гэтай мэтай мяркуецца правесці рад арганізацыйна-масавых мерапрыемстваў: двухмесячнік прапаганды і распаўсюджвання сельскагаспадарчай літаратуры (з 15 лютага па 15 красавіка); грамадскі агляд сельскіх і калгасных клубных устаноў, агітацыйна-мастацкіх брыгад і конкурс маладых выканаўцаў — вакалістаў, інструменталістаў, чытальнікаў — удзельнікаў мастацкай самадзейнасці; конкурс маладых талентаў — вучняў музычных школ і вучылішч; эстафету культуры ва ўсіх раёнах і абласцях рэспублікі.

Разам з Таварыствам па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў у кожнай культасветустанове, у брыгадах, на фермах і прадпрыемствах мяркуецца прачытаць цыкл лекцый і дакладаў па матэрыялах студзеньскага Пленума ЦК КПСС. Кожная клубная ўстанова, бібліятэка, музей абавязаны распрацаваць план правядзення масава-палітычных мерапрыемстваў па прапагандзе матэрыялаў студзеньскага Пленума і падрыхтоўцы да XXII з'езду КПСС. Трэба зрабіць так, каб ва ўсіх сельскіх культасветустановах былі створаны і працавалі сельскагаспадарчыя гурткі [illegible]

Будзе выдадзен зборнік «З вопыту работы бібліятэк» і серыя лістовак «Перадавыя сельскія і калгасныя бібліятэкі».

Работнікі кінафікацыі і кінапракату правядуць фестываль сельскагаспадарчых фільмаў. Яны абавязаліся ў 1961 г. паставіць у сельскай мясцовасці 66.700 сеансаў сельскагаспадарчых фільмаў. Будзе абсталявана шэсць аўтакінаперасовак «Навіны дня» для паказу насельніцтву на плошчах і скверах абласных цэнтраў хранікальна-дакументальных і навукова-папулярных фільмаў.

Вялікія задачы пастаўлены перад творчымі работнікамі рэспублікі. У Мінску адбудуцца агляд лепшых твораў мастацтва Савецкай Беларусі на тэмы сучаснасці, выступленні прафесіянальных і самадзейных калектываў з выкананнем твораў савецкай музыкі. Будзе праведзен у рэспубліцы «Дзень мастака».

Тэатры Беларусі ў 1961 г. пакажуць гледачу 50 новых спектакляў па п'есах савецкіх драматургаў, звярнуўшы асаблівую ўвагу на творы аб нашай сучаснасці. Новыя творы на сучасную тэматыку рыхтуюць музычныя калектывы рэспублікі.

Тэатральныя калектывы і канцэртныя арганізацыі абавязаны паказаць у 1961 г. для працаўнікоў вёскі 3.000 спектакляў і канцэртаў. Летам кожны тэатральны калектыў выедзе на гастролі ў вёску.

Калегія пастанавіла палепшыць абслугоўванне буйнейшых новабудоўляў рэспублікі. Сёлета тэатры і музычныя арганізацыі пакажуць там не менш ста спектакляў і канцэртаў.

Для слухачоў універсітэтаў культуры будзе праведзена не менш 80 лекцый і 30 творчых сустрэч з вядучымі майстрамі тэатраў і музычных калектываў.

Тэатры і канцэртныя арганізацыі Беларусі абавязаны абслужыць у 1961 г. 5.300 тыс. гледачоў, на сто тысяч больш плана. Дзяржаўны мастацкі музей БССР арганізуе ў гэтым годзе не менш 10 камплектаў перасоўных выставак і пакажа іх у 40 населеных пунктах рэспублікі.

Кінастудыя навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў выпусціць на экраны рэспублікі тры спецыяльныя кіначасопісы, прысвечаныя барацьбе за выкананне рашэнняў студзеньскага Пленума ЦК КПСС і дастойную сустрэчу XXII з'езду КПСС.

Кінастудыя «Беларусьфільм» выпусціць у 1961 г. пяць мастацкіх фільмаў.

Вялікі працоўны ўздым пануе на паліграфічных прадпрыемствах рэспублікі. Рыхтуючы дастойную сустрэчу XXII з'езду КПСС, тут праводзяць грамадскія агляды рэзерваў вытворчасці, збору рацыяналізатарскіх прапаноў і вынаходніцтваў, укаранення іх у вытворчасць.

Белдзяржвыдавецтва падрыхтуе рад масавых выданняў, плакатаў, заклікаў, прысвечаных XXII з'езду КПСС і студзеньскаму Пленуму. Да з'езду нашай партыі ў Мінску будзе адкрыта выстаўка літаратуры, прысвечанай барацьбе беларускага народа за выкананне сямігадовага плана.

Работнікі кніжнага гандлю абавязаны падрыхтаваць спецыяльныя бібліятэчкі з новай актуальнай масава-палітычнай і сельскагаспадарчай літаратурай у дапамогу сельскім працаўнікам. На прадпрыемствах, будоўлях адбудуцца выстаўкі новай кнігі, дні кнігі, кніжныя кірмашы і г. д.

Да 15 кастрычніка завершыцца будаўніцтва 28 аб'ектаў культуры, у тым ліку сямі кінатэатраў на 2.400 месц і пяці дамоў культуры на 1.700 месц.

Услаўляць веліч нашага часу

Пазаўчора ў Саюзе кампазітараў БССР адбыўся агульны сход, на якім старшыня праўлення Я. Цікоцкі [illegible] з'езду нашай партыі. [illegible] М. Аладаў, В. Вагнер, Л. Кузнецоў, А. Багатыроў, Ю. Семяняка і інш.

Дакладчык і выступаючыя ў спрэчках І. Нісневіч, Л. Дзёмін, Д. Камінскі [illegible]

[illegible]

У гонар слаўнай гадавіны

[illegible] 43-й гадавінай Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту [illegible]

[illegible] першы сакратар Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі К. Т. Мазураў, старшыня Савета Міністраў БССР Ц. Я. Кісялёў, [illegible]

[illegible]

Народ называе імёны лепшых

У гэтыя дні на прадпрыемствах, у калгасах, саўгасах, РТС, ва ўстановах праходзяць сходы па вылучэнню кандыдатаў у дэпутаты абласных, раённых, гарадскіх і сельскіх Саветаў дэпутатаў працоўных.

Калектыў паліграфічнага завода назваў сваім кандыдатам у Мінскі абласны Савет дэпутатаў народнага беларускага пісьменніка Івана Шамякіна. [illegible]

Ад Міністэрства культуры БССР кандыдатамі ў дэпутаты [illegible]

Калектыў Тэатра оперы і балета аднадушна назваў сваім кандыдатам [illegible] у гарсавет — саліста оперы В. Глушакова, у Ленінскі райсавет — артыстку балета М. Кузьменка.

У гарадскі Савет вылучаны кандыдатамі ў дэпутаты: [illegible]

Калектыў Тэатра імя Янкі Купалы вылучыў кандыдатам у дэпутаты Мінскага абласнога Савета С. Бірылу.

Сходы па вылучэнню кандыдатаў у дэпутаты мясцовых і абласных Саветаў працягваюцца ва ўсіх творчых калектывах рэспублікі.

ТАК ПАЧЫНАЕЦЦА ЖЫЦЦЁ

Марозны ранак. Тоненькімі струменьчыкамі ўецца над комінамі дымок і растае ў блакітнай высі студзеньскага неба. Узорыстая шэрань застыла на стрэхах, на галінах дрэў. Куды ні кінь вокам, распасцерлася белізна. Дзве пары свежых слядоў пункцірам азначылі сцежку напрасткі ад вёскі да саўгаснай фермы.

Валя сёння прачнулася яшчэ прыцемкам. Хіба спакойна будзеш спаць, калі да ад'езду падрыхтаваны чамадан. Сёння Валя едзе на экзаменацыйную сесію. Заменіць другая свінарка. Трэці дзень Валя вучыць сяброўку, паказвае, як і што трэба рабіць. Гэта яны і праклалі досвіткам сляды па цаліку да свінарніка.

А праз некалькі гадзін Валя ад'язджала ў Віцебск.

— На мяне, Валечка, можаш спадзявацца. Не падвяду, пастараюся.

— Шчасліва здаць, Валя!—развітваліся сяброўкі на станцыі.

Паравоз тузануў састаў і, павольна набіраючы ход, рушыў на Віцебск. Валя прысела каля акна і задумалася.

Як хутка бяжыць час! Здаецца, зусім нядаўна яна бегала ў школу вузенькімі сцяжынкамі, што пятляюць між узгоркаў і палёў, губляючыся ў росных мурагах. Цяпер сцяжынак не відаць. Але ў Валінай памяці яны назаўсёды звязаны са школай.

Раней неяк і ў галаву не прыходзіла Валі, што апрача тых сцяжынак, якія адусюль збягаліся да будынка дзесяцігодкі, ёсць безліч іншых дарог. І вядуць яны ў шырокі прастор жыцця.

Пра тое, што адзін з шляхоў трэба выбіраць і ёй, Валя ўпершыню сур'ёзна падумала на выпускным вечары ў школе, калі згортвала ў трубачку толькі што атрыманы атэстат сталасці. У сэрцы тады ўзнікла нязвыклая трывога: па якой дарозе ісці? Валя пытала ў сваіх сяброўак, ці адчуваюць і яны такую трывогу. У большасці выпускнікоў ёсць, аказваецца, пэўныя, даўно вынашаныя планы. Да іх, відаць, разам з атэстатамі і жыццёвая сталасць прыйшла. Вось узяць, напрыклад, Веру. Яна хутка паедзе ў Невель да сваякоў і будзе там працаваць на фабрыцы. Чаму Вера імкнецца на фабрыку, яна і сама не магла адказаць: «Усё ж фабрыка!» Віктар аб'явіў, што сезон будзе працаваць прычэпшчыкам на трактары, а потым паступіць у тэхнікум механізацыі. Машыны здаўна вабілі яго.

А што ж рабіць Валі? Ніякіх планаў яшчэ не склалася ў яе.

Рашэнне неяк прыйшло само сабой: «Застануся дома, у саўгасе». Расказала пра гэта сяброўцы-аднакласніцы Шуры Баранавай. Тую не здзівіла, а ўзрадавала рашэнне сяброўкі. Яна падбадзёрыла: «Вось і добра. Як згаварыліся. Я ж таксама застаюся. Будзем разам працаваць».

Залаціліся на гонях спелыя жыты, буйнае важкае калоссе нікла долу пад цяжарам зярнят. Адзін за другім плывуць камбайны. Краі шырокіх палеткаў, каб даць прастор камбайнам, сярпамі абжыналі жанчыны. Там, сярод жней, працавалі Валя і Шура. Паліла сонца, з непрывычкі ламала спіну, балюча калолася вострае іржышча. А яшчэ вастрэй — жаночыя языкі:

— Ай-яй! Хто ж так перавяслы круціць? Усе снапы развалілся.

— Вядома хто — вучаныя нашы...

Сэрца шчымела ад крыўды. Не, не на жанчын. Няхай сабе гавораць з'едлівыя словы. Кожнаму сваё. Душа ў дзяўчат да сярпоў не ляжала. І жанчыны адразу гэта прыкмецілі. Не ляжала не таму, што было цяжка. Па іншай прычыне. Крыўдна было Валі ад таго, што не адчувала яна ў жніве той захапляючай асалоды, на якую спадзявалася. Што такое серп побач з магутным камбайнам! А Валі хацелася рабіць нешта такое, каб яе працу бачылі ўсе. На ручным жніве, як ні намагайся, нікога не здзівіш, сажні хоць удвая больш.

Так прайшло некалькі поўных роздуму дзён. Прыходзіла ў галаву думка кінуць-рынуць усё, паехаць у горад, папрасіцца на цаліну, знайсці сапраўдную работу.

Але само жыццё адагнала гэтыя думкі.

На камсамольскім сходзе стаяла адно пытанне: аб пасылцы камсамольцаў на жывёлагадоўчую ферму. Валя і Шура сядзелі ў апошнім радзе і слухалі прамоўцаў. Называліся кандыдатуры. Адных адхілялі, за другіх галасавалі — паслаць. Прозвішчаў Байкавай і Баранавай не назваў ніхто. Чаму? Можа не давяраюць?

— Шура, а што, калі мы папросімся?..

Праз два дні загадам дырэктара іх прызначылі на свінагадоўчую ферму. І адразу ж працоўныя будні захлынулі дзяўчат. Хоць і не з вялікага пачыналі—узяліся даглядаць сто адкормачнікаў, але ў першыя дні і з імі клопату было даволі: спрыту не мелі, а хацелася ўсё зрабіць як найлепш. Трэба ж неяк паказаць сябе, унесці ў працу нешта сваё, адметнае. На тое яны і камсамолкі, ды яшчэ з атэстатамі сталасці. Уважліва прыглядаліся да старэйшых свінарак, дапытліва пераймалі іх вопыт, запаміналі ўсе парады заатэхніка. А вечарамі сядзелі ў бібліятэцы, чыталі спецыяльную літаратуру, выпісвалі карыснае ў сшыткі.

Новыя прафесіі асвоены. Цяпер Валя і Шура больш патрабавальна ставіліся да вынікаў сваёй працы і зразумелі: ранейшыя маштабы не могуць іх задаволіць. Неабходна набіраць разгон. Дзяўчаты папрасілі прыбавіць ім яшчэ сто свіней, потым яшчэ і давялі нарэшце іх лік да дзевяцісот. Гэта было ў канцы 1959 г. Тады ў іх раёне адкарміць столькі свіней лічылася добрым паказчыкам; раённы камітэт камсамола ўзнагародзіў Валянціну Байкаву і Аляксандру Баранаву Ганаровымі граматамі.

Поспех натхняе, робіць чалавека дужэйшым. Асабліва першы поспех, здабыты ў нялёгкай працы. Цяпер усё засталося ззаду і здаецца простым, звычайным, нават лёгкім. Вера ў свае сілы ніколі не пакідала дзяўчат. Цяпер яна яшчэ ўзмацнілася, бо грунтавалася ўжо на вопыце, прайшла праверку часам.

У тыя памятныя дні работніцы фермы вырашылі дамагацца звання калектыву камуністычнай працы. Усе, як адна, гаварылі: могуць іншыя, здолеем і мы. Па ўсёй краіне шырыцца рух тысячнікаў. Няўжо мы будзем сядзець. Нельга. Трэба штурмам браць тыя высоты, на якіх ужо трывала замацаваліся перадавікі-сцяганосцы. Пачынаўся другі год сямігодкі, і гэтыя думкі ўсё больш настойліва непакоілі дзяўчат.

Аднойчы Валя сказала сяброўцы:

— Давай па-новаму працаваць пачнём?

— А як? Што ты маеш на ўвазе?

— Хачу адна даглядаць усю групу свіней, а ты другую вазьмі.

— Я вазьму самых маленькіх. Гэта ж цудоўна.

Сваё рашэнне камсамолкі вынеслі на абмеркаванне работнікаў фермы. Як жа інакш. Поспех кожнага работніка ад усяго калектыву залежыць. А калектыў тут склаўся моцны, зладжаны, дружны: Ульяна Гушча, Ганна Вікенцьева, Вера Кузняцова, Елізавета Баранава, Анатоль Філімонаў, Мікола Селязнёў.

Усім спадабалася рашучасць і смеласць дзяўчат. Пачын камсамолак знайшоў падтрымку:

— Няхай маладыя пачынаюць, а мы за імі.

Значыць, падтрымалі. І столькі сілы раптам адчула Валя ў сабе, што не ўтрымалася, зноў папрасіла слова:

— Дзякуй усім вам за давер... Абяцаю не падвесці... Адкармлю да канца года тысячу свіней, і каб кожная не менш пяці пудоў важыла...

Валя ўзялася за справу. У першым квартале яна ўжо зняла з адкорму 200 свіней. Вынік нядрэнны. У спаборніцтве сярод маладых свінарак раёна Валя заваявала першынство, і райком камсамола прысудзіў ёй пераходны Чырвоны вымпел.

Потым зноў падзея, якая назаўсёды застанецца радасным успамінам у Валіным жыцці.

Ярка гараць у саўгасным клубе электрычныя агні, весела грае музыка. Шмат людзей сабралася сюды. І святло, і музыка, і гаманлівы натоўп па-святочнаму апранутых людзей—усё гэта сваім харавством нагадвае Валі цяпер ужо, здаецца, такі далёкі выпускны вечар у дзесяцігодцы. Вось у прэзідыум запрашаюць перадавых людзей саўгаса. Яе—таксама. Слова бярэ сакратар партыйнага камітэта Уладзімір Генрасаў. Пад апладысменты ён абвяшчае, што работнікам іх фермы прысвоена ганаровае званне калектыву камуністычнай працы.

Доўга не змаўкаюць воплескі. Валі здаецца, што хвалюецца яна больш за ўсіх. І як не хвалявацца, калі ў поспехах калектыву ёсць і яе, Валіна, праца. Як хораша гэта ўсведамляць! Валя адчувае сябе вельмі шчаслівай ад таго, што працуе разам з такімі добрымі людзьмі, у такім калектыве, дзе ў штодзённае жыццё цвёрда ўвайшло правіла: усе за аднаго і адзін за ўсіх. Гэта і ёсць тое вялікае жыццё, поўнае радасці змагання і перамог, аб якім марыла калісьці Валя пасля выпускнога вечара.

Восенню партыйная арганізацыя саўгаса вылучыла Валянціну Байкаву агітатарам, а яе сяброўку Аляксандру Баранаву — загадчыцай чырвонага кутка на ферме. Цяпер работы прыбавілася. Ішла падрыхтоўка да выбараў у народныя суды, у краіне ўсё шырэй разгортвалася сацыялістычнае спаборніцтва працаўнікоў вёскі за дастойную сустрэчу студзеньскага Пленума ЦК КПСС. Імклівае жыццё краіны ішло так хутка, што агітатар Байкава ледзь паспявала сачыць за падзеямі і расказваць аб іх работнікам фермы.

Дзяўчаты паклапаціліся, каб у чырвоным кутку ў вольны час можна было добра адпачыць, пагутарыць, пачытаць свежую газету ці часопіс, паслухаць радыё. Валя тут бывае больш за ўсіх. На адным са сталоў стосікам складзены яе падручнікі і сшыткі. Творчым дасягненням няма мяжы. Але ў наш час працаваць без глыбокіх, грунтоўных ведаў цяжка. Вывад гэты Валі падказаў не хто-небудзь збоку, а само жыццё. Тады і паступіла яна вучыцца на завочнае аддзяленне Віцебскага ветэрынарнага інстытута, а стол у чырвоным кутку запоўніўся кнігамі.

Цяжка працаваць на ферме і вучыцца ў інстытуце. Так, цяжка. Гэта — сапраўдны подзвіг. Шчыра кажучы, які б там ні быў распарадак, а працоўны дзень у свінаркі часцей за ўсё не абмежаваны сямю гадзінамі. Да таго ж розныя грамадскія даручэнні, якія таксама патрабуюць часу. Але, калі ў чалавека ёсць цвёрдае жаданне стаць спецыялістам па прызванню, а не па прызначэнню, ён можа ім стаць. І нічога, што не даспіш калі-небудзь ці прапусціш вясковую вечарынку. Гэта акупіцца. Так думае Валя Байкава. І не памыляецца. Вучоба дапамагае ёй у працы.

Напярэдадні адкрыцця студзеньскага Пленума ЦК КПСС Валя зняла з адкорму апошнюю групу свіней. Падвялі вынікі. На раённай Дошцы паказчыкаў сацыялістычнага спаборніцтва за 1960 г. насупраць прозвішча Байкавай з'явілася лічба: адкарміла 1 011 галоў свіней, сярэдняя вага — 85 кілаграмаў.

Добрыя паказчыкі. Такіх у раёне яшчэ не было.

А перад ад'ездам на экзаменацыйную сесію, калі радыё данесла ў саўгас вестку аб скліканні ў 1961 г. чарговага XXII з'езду КПСС, Валянціна Байкава ўзяла на сябе яшчэ больш высокія абавязацельствы — адкарміць у трэцім годзе сямігодкі паўтары тысячы свіней.

На яе, першую ў раёне тысячніцу, як на маяк, раўняюцца іншыя свінаркі.

А. БЕЛАВУС.

Саўгас імя Дзімітрава, Езярышчанскі раён.

З цікавасцю знаёмяцца калгаснікі сельгасарцелі «Новы будаўнік» Лепельскага раёна з экспанатамі калгаснага мастацкага музея, дзе сабраны творы народных умельцаў, самадзейных жывапісцаў і прафесіянальных аўтараў, якія падаравалі калгасу свае творы.

Фота Н. Тышэвіча.

САМАДЗЕЙНАСЦІ ВЁСКІ— КАНКРЭТНУЮ ДАПАМОГУ

Педагогі і студэнты Беларускай кансерваторыі актыўна ўдзельнічаюць у канцэртах для калгаснікаў. Многія педагогі сістэматычна выязджаюць у раёны кансультаваць кіраўнікоў сельскай самадзейнасці. Нядаўна канцэртная брыгада кансерваторыі выступіла ў саўгасах і калгасах Чэрвеньскага раёна.

Вядома, толькі гэтым нам абмяжоўвацца нельга. Неабходна арганізоўваць для калгаснікаў лекцыі і гутаркі па тэорыі і гісторыі мастацтва, творчыя справаздачы кампазітараў, майстроў сцэны і мастацкіх калектываў. Але асабліва важна зараз творча дапамагаць сельскай самадзейнасці, бо шматлікія агляды паказалі, што яна па мастацкаму ўзроўню прыкметна адстае ад гарадскіх аматарскіх калектываў.

Старшы выкладчык кансерваторыі, заслужаны дзеяч мастацтва БССР М. Маслаў шэфствуе над многімі самадзейнымі харавымі калектывамі. Разам са старшым выкладчыкам П. Пагоцкім ён нядаўна пабываў у раённым цэнтры Крупкі. Абодва выкладчыкі прынялі ўдзел у аглядзе мясцовай самадзейнасці, правялі гутаркі з яе ўдзельнікамі, пракансультавалі кіраўнікоў хораў і аркестраў народных інструментаў. Дацэнт І. Бакун двойчы выязджаў у Маладзечанскі раён, а выконваючы абавязкі дацэнта Я. Рубанчык — у Слуцк для кансультацыі кіраўнікоў духавых аркестраў.

Педагогі кафедры сольных спеваў таксама вырашылі дапамагаць самадзейным артыстам, якія валодаюць вакальнымі дадзенымі. Старанна прадуманы варыянты метадычнай работы з імі. Па рэкамендацыі Дома народнай творчасці і Мінскага абласнога ўпраўлення культуры старшы выкладчык М. Людвіг павінна была паехаць у Барысаўскі Дом культуры, старшы выкладчык Н. Швайко — у Старыя Дарогі, выкладчык В. Палікарповіч — у Заслаўе, аўтар гэтых радкоў — у Мядзель. Нас запэўнілі, што ў гэтых месцах ёсць спевакі-аматары, якія маюць патрэбу ў кваліфікаванай дапамозе. Узгаднілі дзень ад'езду. Кіраўніцтва Дома народнай творчасці выдала нам камандзіроўкі. Мы былі ўпэўнены, што ў раённых цэнтрах нас даўно чакаюць аматары мастацтва. Не так аказалася на справе. Пачну са сваёй паездкі ў Мядзель.

Сабраць самадзейных спевакоў, пагутарыць з імі і даць творчыя парады мне не ўдалося, бо папярэджанне аб маім прыездзе было атрымана са спазненнем. Выпадкова прыйшлі толькі двое ўдзельнікаў хору, з якімі больш падрабязна я і пазнаёміўся.

Прыкладна тое ж адбылося і з маімі калегамі, якія наведалі Барысаў, Заслаўе.

У падобным становішчы апынуўся і старшы выкладчык Г. Жыхараў. Прыезду яго не чакалі і таму сабраць народны аркестр не маглі. Выкладчыку т. Дзянісаву, які выязджаў у Плешчаніцкі раён для кансультацыі «неіснуючага» духавога аркестра, і асістэнту т. Лямбовічу, які накіраваўся для дапамогі «міфічнаму» аркестру народных інструментаў у Дзяржынскі раён, таксама давялося задаволіцца аднымі дарожнымі ўражаннямі.

Факты сведчаць, што арганізацыя дапамогі аматарам мастацтва не была дастаткова прадумана і спланавана. У гэтым вінаваты не толькі кіраўнікі абласнога ўпраўлення культуры і Дома народнай творчасці, якія павінны мець вычарпальныя дадзеныя аб самадзейных калектывах і наяўнасці ў іх індывідуальных выканаўцаў, але і прафсаюзная арганізацыя кансерваторыі, якая не падказала гэтым установам найбольш канкрэтныя і эфектыўныя формы творчай дапамогі аматарскім гурткам.

Адной канстатацыі адмоўных або станоўчых бакоў работы самадзейнага калектыву яўна недастаткова. Практычная работа кваліфікаванага кансультанта з мастацкай самадзейнасцю прынясе вялікую карысць і кіраўніку і ўдзельнікам гурткоў. Развучыць якую-небудзь мастацкую праграму або частку яе (нават адзін твор) з самадзейным хорам або аркестрам, з салістам-выканаўцам, дамагчыся максімальна якаснага выканання — гэта значна лепш, чым метадычныя, тэарэтычныя ўказанні.

Дапамога нашай самадзейнасці не павінна быць распыленай. Так, мэтазгодна прымацаваць да кансерваторыі адзін—два раёны, дзе ёсць харавыя гурткі, аркестры народных інструментаў, духавыя аркестры, індывідуальныя выканаўцы, каб там сістэматычна праводзілася адпаведная работа да таго часу, пакуль у гэтых раёнах не будзе дасягнуты пэўны ідэйна-мастацкі рост самадзейных калектываў. Выезды кансультантаў на адзін—два дні кожны раз у розныя раёны не прынясуць карысці. Выкладчыкаў-вакалістаў неабходна пасылаць туды, дзе сапраўды ёсць выканаўцы з добрымі галасамі.

Канкрэтную дапамогу аматарскім гурткам варта спалучаць з формамі эстэтычнага выхавання сельскага насельніцтва.

С. КАПАРА.

МАСТАЦКАЕ СЛОВА НА РАДЫЁ

Пачуўшы традыцыйнае дыктарскае «Пачынаем літаратурную перадачу», мы неяк па прывычцы садзімся бліжэй да радыёпрыёмніка і прыбаўляем рэгулятарам крыху гучнасці. Гэта ад жадання пачуць сапраўды мастацкае слова, якому падуладна ўсё, што даступна розуму і сэрцу.

І як жа бывае прыкра, калі ашукваюць твае жаданні, прапануючы пад рубрыкай «літаратурная перадача» штосьці вельмі далёкае ад мастацтва, уціскаюць пад гэтую патрабавальную назву нудна апісальнае, схематычнае, заштампаванае, цьмяна-невыразнае практыкаванне, рэгістрацыю жыццёвага факта, а не раскрыццё яго зместу. А іменна так было, напрыклад, у нядзелю 5 лютага, калі ўвазе радыёслухачоў рэдакцыя літаратурна-драматычнага вяшчання прапанавала нарыс Васіля Праскурава «Ласкавыя рукі».

Гаворка ў гэтым нарысе ішла пра ўрача, які працуе на сяле і вымушан ахвяраваць сабой у любую пару дня і ночы, у любое надвор'е дзеля аднаго—памагчы чалавеку. На працягу 15 мінут раскрываліся ўсе падрабязнасці анкеты галоўнага ўрача Ганцавіцкай раённай бальніцы, а не тыя, часам ледзь улоўныя зрухі душы чалавека, які кожны подых свой словам, дзеяннем скіроўвае на тое, каб выбавіць з бяды блізкага ці далёкага, знаёмага ці незнаёмага. Набор літаратурных штампаў, накшталт «лінуў касы дождж», «раптам пачуліся шпаркія крокі на ганку», «раптам у хату ўбегла дзяўчына», нават узнёслая сентэнцыя аўтара: «О, як гэта многа значыць для ўрача быць чалавекам, спагадлівым да людскога няшчасця», не здолелі ператварыць звычайную карэспандэнцыю ў мастацкі нарыс, які, як гаварыў Горкі, павінен стаяць недзе паміж даследаваннем і апавяданнем. Навошта ж газетна-ардзінарнае выдаваць за літаратурнае ды яшчэ ў выхадны дзень, калі аўдыторыя радыёслухачоў найбольшая!

Нарыс і апавяданне як самыя баявыя, аператыўныя жанры мастацкай літаратуры павінны знайсці найшырэйшы доступ да радыёслухача. Але ж патрабуючы ад гэтых жанраў надзённасці, значнасці тэмы, нельга ставіцца абыякава да іх мастацкасці, бо ўсё надуманае, невыразнае, шэрае ў творы, калі яго слухаеш, выяўляецца з асаблівай сілай. Радыё (я маю на ўвазе літаратурнае вяшчанне) не можа ўсё прымаць і ўсё трываць—тут мае права бытаваць толькі глыбока-ідэйнае і высокамастацкае слова пісьменніка, у якой бы форме яно ні прапаноўвалася слухачу.

Не ўсё з таго, чым багата літаратура, можа быць скарыстана для радыё. Груба абагульняючы, можна сказаць, што радыё не можа прапанаваць слухачу (маючы на ўвазе, каб ён слухаў) творы нудна-апісальныя, мнагаслоўныя, з замаруджанай экспазіцыяй, без належнага драматычнага напружання, эмацыянальна бедныя, псіхалагічна не распрацаваныя. Пры ўсім гэтым безумоўна адно, што творы, якія перадаюцца па радыё, павінны несці высокія ідэі, закранаць вострыя праблемы жыцця, выхоўваць эстэтычныя ідэалы нашага часу, а не патураць адсталаму абывацельскаму густу. Адзін час адна за другой гучалі слязлівыя інсцэніроўкі і пастаноўкі аб няўдалым каханні. Цяпер, праўда, іх стала менш.

Рэпертуар літаратурнага радыёвяшчання пабагацеў, хоць прапаганда беларускай мастацкай літаратуры вядзецца ніжэй магчымасцей, якія мы маем у рэспубліцы. І асабліва слаба скарыстоўваецца цудоўная беларуская класіка. Бунін і Купрын часцей «выступаюць», чым нашы нацыянальныя мастакі слова—Купала і Колас, Чорны і Бядуля, Крапіва і Лынькоў. А хіба лепшыя творы багатай літаратурнай спадчыны беларускага народа не гучаць сучасна? Яны вучаць людзей высакароднасці, выхоўваюць рысы патрыятызму, гуманізму, дружбы і таварыскасці, любві да працы і непрымірымасці да лайдацтва і ашуканства, кар'ерызму і невуцтва, клічуць нашага сучасніка змагацца з тым злом, якое замінае яму ў яго натхнёнай стваральнай дзейнасці.

Перадаваць па радыё класіку трэба больш і часцей—беларускую, рускую, украінскую і іншых народаў, прышчапляючы нашай моладзі сапраўды высокія густы, любоў да прыгожага.

Што датычыць формы, дык, вядома, лепш, калі прапаганда твораў рускіх, украінскіх і іншых народаў будзе весціся на беларускай мове. Тым самым і ў эфіры будзе больш грунтоўна спраўджана назва «Беларускае радыё». Для тых, хто карыстаецца радыётрансляцыйнай кропкай, варта было б прадугледжваць часцей трансляцыю цікавых літаратурных перадач Цэнтральнага вяшчання на рускай мове.

Праўда, калі Беларускае радыё бярэцца за мастацкі твор рускай, украінскай ці іншых літаратур, трэба як след паклапаціцца пра дасканаласць перакладу іх на нашу родную мову. У перакладах усё яшчэ часта пераважае літаральная калька. замест пошукаў мастацкай адэкватнасці, набліжэння да жывой гутарковай лексікі і фразеалогіі, што вельмі важна, калі тэкст прызначан для ўспрымання слыхам.

Што датычыць перадач на беларускай мове, дык тут намаганні рэдакцыі варта было б скіраваць на тое, каб прапагандаваць лепшыя здабыткі нашай літаратуры

Беручыся за скарыстанне літаратурнай спадчыны, трэба кіравацца адным—не выцягваць на паказ дробнае, нізкае па якасці, як тое зрабіла Беларускае радыё, падрыхтаваўшы сцэнічны жарт «Збянтэжаны Саўка». Часу і сродкаў на яго пастаноўку патрачана шмат, а каму патрэбна ў нашы дні грубасць, якая мяжуе з пошласцю, пустым насміханнем над адмоўным у чалавеку. Усё гэта выдаецца за народны жарт, хоць, як вядома, напісаны ён быў даволі пасрэдным літаратарам 20-х гадоў, як здзеклівая кпіна з праставатасці беларускага мужыка.

«Збянтэжаны Саўка» — сцэнічны жарт, пабудаваны на адных мізансцэнах, дзеяннях героя-недарэкі, і ўжо адно гэта вымагала адхілення яго з радыёрэпертуару. Варта было адкінуць дзеянне, як застаўся вельмі прымітыўны слоўны матэрыял.

Выступаючы летась у газеце «Літаратура і мастацтва» (12 сакавіка 1960 г.), галоўны рэжысёр Беларускага радыё П. Данілаў паляпшэнне якасці літдрамвяшчання бачыць у адным: нам трэба арыгінальную радыёдраматургію, заяўляе ён, нам трэба мець сваіх драматургаў.

П. Данілаў лічыць кампрамісам тое, што радыё стварае сваю драматургію па гатовых літаратурных творах. Гэта не кампраміс, а самы правільны і плённы шлях, якім трэба ісці і далей: рабіць інсцэніроўкі, кампазіцыі, пастаноўкі, радыёспектаклі (не механічны мантаж тэатральнага спектакля, а варыянт яго для радыё). І ўсё гэта—справа радыёрэдактара і радыёрэжысёра, для якіх радыё—творчая стыхія. Іменна так нарадзіліся лепшыя кампазіцыі паэм Я. Купалы «Курган» і М. Лермантава

(Заканчэнне на 2-й стар.).

МАСТАЦКАЕ СЛОВА НА РАДЫЁ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

«Мцыры», пастановачнае чытанне апавядання М. Горкага «Старая Ізергіль» і паэмы А. Куляшова «Толькі наперад», радыёспектаклі «Паўлінка» Я. Купалы і «Хто смяецца апошнім» К. Крапівы, радыёпастаноўкі «Маці» па М. Горкаму і «Міколка-паравоз» па М. Лынькову. І нарадзіліся без дапамогі аўтараў. Усё мабыць тоіцца ў той аснове, якая кладзецца ў радыёперадачу. А аснова гэтая—слова. Сціласцю і яснасцю слова характарызуецца кожны твор вялікай драматургіі, вялікай літаратуры наогул. А гэта якраз тое, што вызначае спецыфіку радыё.

Варта прыгадаць тут і радыёпастаноўкі пазнейшага часу: па раманах І. Шамякіна «Крыніцы», П. Броўкі «Калі зліваюцца рэкі» і П. Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах» і інш. У аснове іх ляжаць творы, для якіх характэрна сціслае і выразнае слова. Але аўтары гэтых інсцэніровак рабілі сваю справу без творчага кантакту з рэжысёрамі і таму не здолелі пераадолець «супраціўленне матэрыялу» першаасновы. Інсцэніроўка мнагапланавага твора і ёсць той камень, аб які збіваюць сабе ногі тэатр, кіно, радыё.

Каб пераадолець шматковасць, кампазіцыйную рыхласць, кіравацца трэба адным—імкнуцца сканцэнтраваць увагу слухача на двух—трох сюжэтных лініях. Калі ж спрабуюць у гадзіну ці паўтары, што адводзяцца для радыёпастаноўкі, уціснуць увесь твор,—траціцца стройнасць, і слухач атрымлівае гукавы калейдаскоп падзей, характараў, учынкаў. Дробна нашаткаваным матэрыялам з рамана ці аповесці не прывабіш слухача. Такія перадачы—малавыразныя, бездапаможныя, падобныя адна на адну, як дзве кроплі вады.

Вядома, ніхто не мае намеру забараняць пісьменніку ствараць спецыяльна для радыё сцэнарыі пастановак, кампазіцый, нарысаў, п'ес. Такую справу трэба толькі вітаць, але не ўскладваць надзею, як тое робіць П. Данілаў, выключна на спецыяльна напісанае для радыё. Шырэй і смялей трэба скарыстоўваць багацце таго, што прынята называць вялікай літаратурай. Скарыстоўваць удумліва, творча, любоўна. А каб гэта скарыстанне было як мага больш плённым, варта нашым мастацтвазнаўцам і крытыкам заняцца вывучэннем таго добрага, што зроблена, што здабыта, каб устанавіць не толькі практычныя, але, можа, і першыя тэарэтычныя прынцыпы розных жанраў мастацкага радыёвяшчання. Можа час падумаць і аб стварэнні сектара радыёвяшчання і тэлебачання ў Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Праблем наспела шмат. І найпершая з іх—праблема «звучащего» мастацкага слова.

Колькасна літаратурна-драматычнае вяшчанне Беларускага радыё вырасла. Добра, што рэдакцыя ўвесь час знаходзіцца ў пошуках новых аўтараў, новых твораў, новых рубрык, радзей—новых форм. Назавём хоць бы такія, як «Дзесяць мінут паэзіі» (праўда, не заўсёды там гучыць сапраўдная паэзія!), «У нас у гасцях пісьменнік».

Беручы інтэрв'ю ў пісьменніка, радыёкарэспандэнт павінен вельмі глыбока ведаць прадмет гаворкі, прадугадаць паварот яго думкі і, калі той выходзіць за рамкі тэмы, умець накіраваць у патрэбнае рэчышча, каб не было мнагаслоўнасці і таптаніны, якая часам здараецца. З нядаўніх інтэрв'ю гэтага плана найбольш удалымі былі гутаркі з М. Лыньковым, М. Лужаніным, І. Мележам. Тэмы рэпартажаў «У нас у гасцях пісьменнік», мусіць, варта было б ставіць шырэй, не абмяжоўвацца толькі вузка-прафесіянальным кірункам размовы, што можа хутка надакучыць слухачу. А чаму б у такой перадачы не пусціцца пісьменніку ў роздумы над надзённымі праблемамі нашага сённяшняга жыцця, не паразважаць уголас перад уключаным мікрафонам?

Чаму б не прыйсці радыёрэпарцёру з мікрафонам у клуб Саюза пісьменнікаў, дзе часта адбываюцца цікавыя творчыя размовы, сустрэчы з чытачамі ў рамках нядаўна арганізаванага літаратурнага лекторыя? Чаму б не запрасіць пісьменніка правесці радыёрэпартаж з цэха завода, праўлення калгаса, трактарнай брыгады? Пісьменнікі часта выязджаюць у калгасы і, бывае, падсеўшы ў час перакуру на бярвенні разам з механізатарамі, пачынаюць такую жывую гутарку, што толькі даводзіцца шкадаваць—чаму няма тут ні стэнаграфісткі, ні магнітафона.

Прапаганда здабыткаў нашай літаратуры можа весціся і праз добра прадуманыя перадачы аб новых кнігах. Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі выпускае штогод звыш ста назваў новых кніг (гэта—па дзесяць у месяц), а радыёслухачу расказваюць за месяц пра дзве—тры. За апошні час чамусьці ў поле зроку беларускага радыё трапляюць адны паэтычныя зборнікі, нібы з прозы ці крытыкі нічога не выдаецца. Мусіць, варта было б наладжваць завочныя канферэнцыі радыёслухачоў па прачытаных творах—тут на дапамогу радыё могуць прыйсці бібліятэкі, народныя ўніверсітэты.

Пры ўсёй разнастайнасці новых форм літаратурнага вяшчання асновай яго застаецца мастацкі твор—прачытаны ці інсцэніраваны. І тут вельмі важна ўмела планаваць праграму перадач з такім разлікам, каб у розныя адрэзкі часу ў эфір перадаваліся розныя па жанрах, па тэме, па манеры пісьма і па характару выказвання творы. Усё гэта варта рабіць, каб слухач прыйшоў да шчырага вываду: якая багатая ў нас літаратура, якое багацце майстроў, што прапагандуюць яе! Але ж не будзем утойваць і таго, што часам два дні запар, а то і двойчы на дзень перадаюцца творы аднаго аўтара, ці з рання да вечара чуеш аднаго і таго ж выканаўцу—акцёра ці дыктара.

Так, 10 лютага для дзяцей у 10 г. 15 м. перадавалі апавяданне Я. Брыля «Асколачак вясёлкі», а назаўтра ў 9 г. 30 м. мы чулі (ужо для дарослых!) тры апавяданні Я. Брыля з яго цыкла «Замалёўкі дзіцячага свету», хоць, як вядома, ніякай юбілейнай даты пісьменніка на гэтыя дні не прыпадала. Ды і невядома, чым кіраваліся рэдактары, прапануючы дзецям апавяданне «Асколачак вясёлкі», напісанае для дарослых пра дзяцей.

Мастацкае чытанне—справа вельмі складаная, асабліва ва ўмовах нашай рэспублікі, дзе, на вялікі жаль, няма інстытута сваіх чытальнікаў. (А патрэбен і для радыё, і для эстрады!). Трэба шчыра прызнацца, што мастацкае чытанне зведзена ў апошні час на нішто і ў Беларускім радыё. Сапраўдныя майстры гэтага складанага віду мастацтва (Б. Платонаў, Б. Кудраўцаў, Г. Глебаў, Л. Ржэцкая, Л. Рахленка, В. Галіна, С. Станюта) чытаюць вельмі рэдка; тыя, хто падаваў добрую надзею выкіравацца ў чытальнікі (З. Бравaрская, І. Шаціла, П. Пекур) рэдка калі радуюць слухачоў удалымі выступленнямі перад мікрафонам; без высокай патрабавальнасці да сябе выступае і здольная моладзь (Б. Уладамірскі, В. Тарасаў, П. Дубашынскі, Г. Арлова).

А за апошні час рэжысура часта даручае мастацкае чытанне галоўным чынам дыктарам. Дыктары ў сэнсе элементарнай пісьменнасці, напрактыкаванасці чытаць «з ліста», можа, і задавальваюць у некаторай ступені слухача (у большай ступені задаволены рэжысёр, бо менш часу затрачвае на падрыхтоўку), але яны не даносяць належным чынам эмацыянальны бок літаратурнага твора, бо выхоўваюцца на заштампаваных, вобразна бедных тэкстах. А яшчэ Гейнэ пісаў: бясстрасна выказаная думка не захапляе людзей!

Не кожны драматычны акцёр можа быць чытальнікам, ды яшчэ па радыё. Тут не памогуць ні міміка, ні жэсты, калі няма голасу. Ён—той адзіны інструмент, пры дапамозе якога чытальнік матэрыялізуе ідэі і думы аўтара ў слове, што гучыць, надае гэтаму слову афарбоўку, адпаведную пачуццям герояў, настрою твора. У кожным мастацкім творы шмат думак, ідэй, эмоцый, значыць і голас, каб выявіць усё ідэйна-эмацыянальнае багацце, павінен быць гнуткім, выразным, паслухмяным. А гэта залежыць ад умення дыхаць і правільна весці свой голас. Сюды трэба дадаць вельмі важныя для чытальніка «тэхнічныя ўмовы»—дасканалая дыкцыя, бездакорная артыкуляцыя, правільнае вымаўленне і выдатнае валоданне логікай мовы. Толькі той, хто мае на ўзбраенні ўсю гэтую «тэхніку» слова, здольны надаць яму мастацкую актыўнасць, зрабіць яго дзейсным, мэтанакіраваным і пераканаўчым.

Але, на жаль, мы, слухаючы Беларускае радыё, не кожны дзень (дзе ўжо там кожную гадзіну!) адчуваем гэтае мастацкі актыўнае, дзейснае слова. І прычына тут—у той безадказнасці перад мікрафонам, якая нарадзілася сярод чытальнікаў у сувязі з шырокім выкарыстаннем запісу. Запіс не дысцыплінуе акцёра, бо ён упэўнен, што ўсё благое, недапрацаванае можна перачытаць, а запісанае «падчысціць», прыбраць, і таму не працуе загадзя як след над матэрыялам. Вось чаму дрэнна робяць тыя рэжысёры, якія пагарджаюць «жывым» выступленнем акцёра перад мікрафонам альбо ператвараюць запіс у бясконцыя рэпетыцыі на хаду.

Толькі старанная праца акцёра над тэкстам перадачы можа аблегчыць яму выкананне творчай задачы—праз уласную трактоўку твора накіраваць уяўленне слухача такім чынам, каб тэматычная аснова твора, яго асноўная ідэя, як і ўсе падзеі, з'явы, людзі, што служаць для выяўлення гэтай ідэі, ясна і правільна ўспрымаліся слухачом, захаплялі б яго, прымушалі глыбока задумацца, узрушыцца і прыйсці такім чынам да пэўнага вываду. Неабходнай перадумовай паспяховасці такой працы трэба лічыць дасканалае веданне чытальнікам роднай мовы, адчуванне ўсіх нюансаў кожнага слова ў тым ці іншым кантэксце, каб перадаць найтанчэйшыя адценні думак і пачуццяў. У гэтым і тоіцца сапраўднае майстэрства слова. Трэба шчыра прызнацца, што майстроў беларускага мастацкага слова мы даўно чакаем ля мікрафона.

І, мусіць, настаў час сур'ёзна падумаць аб стварэнні свайго драматычнага калектыву на радыё і тэлебачанні, падабраўшы сюды акцёраў з адпаведным для гэтага талентам.

Барацьба за простае, яснае, ёмістае, гучнае, жывое слова не стала яшчэ на парадак дня Беларускага радыё. Большасць дыктараў—добрасумленна чытаюць, але вельмі мала хто з іх умее натуральна гаварыць.

Людзі з кніжным веданнем мовы ніколі не стануць добрымі дыктарамі, чытальнікамі, радыёкарэспандэнтамі ды, калі хочаце, і рэдактарамі радыёвяшчання. Ці не тут прычына адсутнасці вобразнай думкі, беднасці мастацкіх сродкаў у тэкстах радыёперадач і невыразнага, неахайнага, эмацыянальна беднага іх выканання.

Змагацца за высокую культуру мовы (беларускай ці рускай)—вось тое найпершае, з чаго трэба было б пачынаць Беларускаму радыё свае захады, скіраваныя на ўздым якасці выканання. Радыё ў наш час узяло на сябе вялікі грамадзянскі абавязак: фармаваць высокія густы мільёнаў, выхоўваць у іх глыбокую пашану да агульнанацыянальнай мовы беларускай і рускай, як мовы дружбы народаў. Тут варта задумацца над тым, каб мы не чулі з вуснаў дыктараў і радыёкарэспандэнтаў, якія вядуць перадачы на рускай мове, недаравальнай правінцыяльшчыны, бескультур'я.

Чамусьці некаторыя лічаць, што калі яны скажуць «риба», «универститет культури», «ложи на место», «дáла», «взя́ла», «вернулся с Москвы», дык гэта будзе па-руску. Але ж гэта не па-руску і не па-беларуску.

Радыё заклікана несці ў мільённыя масы высокую моўную культуру, весці штодзень, штогадзінна няспынную барацьбу за памнажэнне моўных багаццяў кожнага чалавека, каб мова савецкага народа адпавядала невычэрпнаму багаццю яго думак, стройнаму ладу яго мыслення і волатаўскаму складу яго характару. Гэтая барацьба павінна быць аднолькава наступальнай, датычыць гэта роднай мовы ці вялікай рускай мовы, якая для нас такая ж родная, як і беларуская. А роднае трэба любіць, берагчы, шанаваць.

Хто шчыра клапоціцца пра тое, каб усё больш шырокія масы савецкіх людзей далучыліся да вялікіх камуністычных ідэалаў, той павінен як мага глыбей і больш дасканала ведаць родную мову, бо на роднай мове гэтыя ідэалы дойдуць да народа хутчэй і паўней. Цяжка зразумець тых людзей, якія лічаць для сябе вялікай заслугай забыццё роднай мовы. Яшчэ цяжэй зразумець іх, калі яны працуюць на радыё, дзе жывое слова народа павінна складаць асноўны змест творчай дзейнасці кожнага штатнага супрацоўніка і запрошанага выканаўцы.

Не так даўно, 24 студзеня г. г., давялося мне праслухаць чарговую музычную перадачу з цыкла «Вечары беларускай песні». Яна была прысвечана народнай песні. Колькі цудоўных песень прагучала ў той вечар, як шчыра, задушэўна выконвалі іх самадзейныя хоры і прафесіянальныя выканаўцы. Але як не пасаваў гэтай шчырасці выканання музычнай праграмы штучны настрой, з якім вёў праграму артыст С. Бірыла.

Пасля мілагучных, сакавітых, панароднаму праспяваных слоў той ці іншай песні раптам вырвалася з вуснаў С. Бірылы і гэткае далёкае ад беларускага агульнанароднага вымаўлення: песьня, узьнялася, сьпявае, сьвітае... Не пачуеце ў народзе такога кніжнага вымаўлення; там пануе, кажучы словамі П. Панчанкі, звонкае «дзе» і густое «чаго».

Наш народны паэт Я. Колас часта выказваў нездавальненне мовай радыёперадач і неяк пры адной з сустрэч сказаў мне такое абагульненне: «Не ведаюць на радыё жывога беларускага слова. Многія з дыктараў і акцёраў наўмысна агрубляюць мову, вымаўленне ў іх не натуральнае, а вучонае». Хоць гэта і гаварылася пяць з лішнім гадоў назад, але не страціла сваёй слушнасці і сёння.

Беларускае радыё павінна набыць у эфіры сваё нацыянальнае аблічча. Як добра было б, каб наша роднае слова, жывое слова Купалы і Коласа гучала на хвалях мінскіх радыёстанцый у сваёй першатворнай красе. Гэта не так ужо і цяжка, калі ўзяцца за справу як след, калі ўсім—ад дыктараў і радыёкарэспандэнтаў да ўшанаваных высокімі званнямі артыстаў загарэцца сапраўды творчым аганьком і кожны імпульс, які пасылаецца імі ў эфір, напоўніць багаццем думкі, шчырасцю пачуццяў і высокай моўнай культурай. Справа пісьменнікаў пасабіць Камітэту радыёвяшчання і тэлебачання ў гэтым сваімі высокамастацкімі творамі і добразычлівай, але патрабавальнай крытыкай іх выканання.

Уладзімір ЮРЭВІЧ.

На Гродзеншчыне добра вядомы танцавальны гурток Ваўкавыскага раённага Дома культуры. «Лявоніха», калгасная полька, украінская сюіта, рускі перапляс і другія танцы ў выкананні гуртка палюбілі многія тысячы гледачоў.

НА ЗДЫМКУ: удзельніцы жаночай групы танцавальнага гуртка (справа налева) Наташа ЦУКРОЎСКАЯ, Марыя СВІСТУН, Нэла СІМКОЎСКАЯ, Людміла ЖУКАВА, Людміла ШАРКО.

Фота Ул. Кушнера.

За культуру роднай вёскі

Старобінскі райком партыі і райвыканком вырашылі правесці ў сакавіку эстафету «За культуру роднай вёскі», прысвечаную XXII з'езду Камуністычнай партыі. Мэта эстафеты — актывізаваць удзел інтэлігенцыі ў масава-палітычнай і культурна-асветнай рабоце на вёсцы.

Эстафета пакажа, як партыйныя, камсамольскія і прафсаюзныя арганізацыі здолелі мабілізаваць актыў на ажыццяўленне пастановы ЦК КПСС «Аб задачах партыйнай прапаганды ў сучасных умовах».

Кожны калгас да прыёму эстафеты, якая праводзіцца па двух маршрутах, рыхтуе даклад, канцэрт мастацкай самадзейнасці, выстаўкі аб вопыце работы клуба, узоры нагляднай агітацыі.

У калгасе «Чырвоная ніва» ўжо многае зроблена да прыёму эстафеты. За апошнія два месяцы калектыў самадзейнасці арцелі шэсць разоў выступаў перад насельніцтвам.

Партыйная арганізацыя калгаса «Чырвоная ніва» перадае эстафету калгасу імя Леніна.

— Пастараемся не адстаць ад суседзяў, — заяўляе загадчык клуба Уладзімір Перапечка.

Ул. КОБРЫН,
загадчык Старобінскага раённага аддзела культуры.

Творчыя сустрэчы з воінамі

У гонар 43-й гадавіны Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту Саюз кампазітараў БССР наладзіў творчыя сустрэчы з салдатамі і афіцэрамі БВА. У гэтых сустрэчах прымалі ўдзел кампазітары Я. Цікоцкі, М. Аладаў, Г. Вагнер, А. Багатыроў, С. Аксакаў, П. Падкавыраў, Д. Камінскі, Ю. Семяняка.

Арыі з опер, рамансы і песні, інструментальныя творы беларускіх кампазітараў выконвалі народны артыст БССР М. Дзянісаў, заслужаныя артысты рэспублікі Т. Пастуніна, М. Шуманскі, В. Юневіч, В. Фурс, артысты Ю. Смірноў, В. Чарнабаеў, Ю. Матраеў, Л. Гарэлік, Р. Вайншток, Г. Геніна, К. Ясінская і інш.

Воіны шчыра, гасцінна прымалі дзеячоў беларускай музычнай культуры.

Спяваюць сёстры Каламыцкія

На сцэну клуба шклозавода «Нёман» выйшлі тры спявачкі. Усе яны апрануты ў беларускія нацыянальныя касцюмы. За самадзейнымі артыстамі выйшаў баяніст. Канферанс'е яшчэ не паспеў аб'явіць нумар, а зала ўжо апладзіруе. Палюбілі слухачы народныя песні, якія выконваюць сёстры Каламыцкія! І таму кожнае іх выступленне цёпла сустракаюць у рабочым пасёлку Бярозаўка, у Навагрудку...

Яшчэ ў юнацкія гады сёстры Зоя, Ганна і Марыя Каламыцкія палюбілі музыку. І асабліва іх прыцягвала прыгажосць мелодый і слоў, задушэўнасць беларускіх народных песень. У вольны ад работы час яны збіраліся і разам спявалі.

— Ды вам толькі са сцэны спяваць, — казалі тады сёстрам.

Сёстры прымалі гэта за жарт.

Але таленты не застаюцца непрыкмечанымі. Прыйшлі сёстры ў харавы калектыў, і тут іх радасна сустрэлі. Выступленне за выступленнем—і ўсё большы поспех прыходзіў да сясцёр.

— Восем год я працую на шклозаводзе «Нёман», — расказвае загадчык клуба Сяргей Бразоўскі, — і ўвесь гэты час сёстры Каламыцкія радуюць нас выдатным, задушэўным выкананнем народных песень.

Зразумела, сёстры не толькі спяваюць.

Зоя працуе ў цэху апрацоўкі, Ганна і Марыя — рабочыя цэха выпрацоўкі.

«Сямейным квартэтам» называюць жартам на заводзе сясцёр і баяніста — рабочага мастацкага цэха Сяргея Андрушкевіча, мужа Зоі Каламыцкай.

У канцы мінулага года сёстры Каламыцкія ў суправаджэнні баяніста Андрушкевіча спявалі на абласным аглядзе мастацкай самадзейнасці, дзе атрымалі граматы і каштоўныя падарункі.

Не толькі сваёй выдатнай прадукцыяй славіцца шклозавод «Нёман». Сярод умельцаў, якія ствараюць цудоўныя ўзоры вырабаў са шкла, мы сустракаем многіх сапраўдных аматараў сцэны. Усе яны спяшаюцца пасля вячэрняга гудка ў заводскі клуб, каб прыняць удзел у рэпетыцыі ці чарговым канцэрце.

Але калі запытаюць, хто на Навагрудчыне лепшы прапагандыст беларускіх народных песень, адказ бывае адзін:

— Бадай, сёстры Каламыцкія...

Д. ЗІНГЕР.

У дапамогу ўніверсітэтам культуры

Канторы і аддзяленні кінапракату рэспублікі атрымалі і рассылаюць кінаўстаноўкам новыя хранікальна-дакументальныя і навукова-папулярныя кінафільмы па мастацтву.

Аб творчасці мастакоў-аматараў, чые работы былі прадстаўлены на Усерасійскай выстаўцы самадзейных мастакоў у Маскве, расказвае каляровая дакументальная кінакарціна «Другое прызванне».

Вялікі навукова-папулярны фільм «Амвросій Бучма» прысвечаны жыццю і творчасці выдатнага ўкраінскага акцёра, які стварыў незабыўныя вобразы ў тэатры і кіно. У карціне выкарыстаны ўрыўкі з нямых і гукавых кінафільмаў, у якіх здымаўся артыст.

З каляровай кінастужкі «Расказ пра мастацкі фарфор» гледачы даведаюцца аб працы сусветна вядомага ленінградскага фарфоравага завода імя Ламаносава, пазнаёмяцца з тэхналогіяй вытворчасці фарфору і яго ўласцівасцямі.

Навукова-папулярная кінакарціна «Майстар палітычнай сатыры» прысвечана творчасці народнага мастака РСФСР Барыса Яфімава.

Цікавыя таксама каляровы кінафільм аб уменні прыгожа і з густам апранацца — «Не, спрачаюцца», кінакарціна «Тут жыў Бялінскі» і многія іншыя.

ФЕСТЫВАЛЬ СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧЫХ ФІЛЬМАЎ

КАБ ЗАЦІКАВІЦЬ ГЛЕДАЧА

У калгасе імя Карла Маркса кінамеханік Валерый Тарасаў дэманстраваў сельскагаспадарчыя фільмы ва ўсіх дзевяці брыгадах. На сеансах было мнагалюдна, калгаснікі выказвалі задавальненне. У адной з брыгад перад праглядам кінафільма «Нагул жывёлы» ветэрынарны ўрач раёна т. Кацугін прачытаў лекцыю «Эканамічны эфект культурных выпасаў».

Такім жа чынам праходзіў паказ сельскагаспадарчых фільмаў у калгасах імя Леніна, імя Кірава, «Камінтэрн», «Ленінская іскра» і інш. Перад праглядам фільма «Беражыце жывёлу ад захворванняў» лекцыю на такую ж тэму чытаў галоўны ўрач раённай ветлячэбніцы т. Белазораў.

Вельмі зацікавілі калгаснікаў кінафільмы «Пчолы і ўраджай», «Укараняйце правільны севазварот». Перад іх праглядам лекцыі чыталі аграномы калгасаў тт. Дарожка, Анішчанка, Ушанаў, Лучко.

Прапагандуючы навукова-папулярныя і сельскагаспадарчыя фільмы, работнікі і актывісты культурна-асветных устаноў, кінамеханікі Аршаншчыны змагаюцца за павелічэнне колькасці гледачоў. З большасцю сельгасарцелей раёна заключаны дагаворы на паказ сельскагаспадарчых фільмаў за калгасныя сродкі.

Летась кінафікатары раёна амаль у два разы перавыканалі план паказу сельскагаспадарчых фільмаў. На 1640 сеансах, у час якіх дэманстраваліся гэтыя фільмы, пабывала звыш 157 тысяч гледачоў. Сёлета студзеньскі план выкананы паспяхова. Вялікая заслуга ў гэтым сельскіх кінамеханікаў, такіх, як В. Чарвякоў, В. Лявонаў, Н. Чарвінскі, З. Дземяшкевіч і інш. Яны цесна звязаны з мясцовымі актывістамі, клапоцяцца аб рэкламе, загадзя складаюць праграмы кінавечароў і, як вынік, ставяць за месяц па 10—15 сеансаў хранікальна-дакументальных ці сельскагаспадарчых фільмаў.

Раённы аддзел культуры патрабуе ад работнікаў сельскай кінасеткі, каб яны ў тых калгасах, з якімі яшчэ не заключаны дагаворы, наладжвалі платныя сеансы сельскагаспадарчых фільмаў. Практыкуюцца таксама падоўжаныя сеансы, якія складаюцца з мастацкіх і спецыяльных фільмаў.

М. ЗАБЕРМАХ,
загадчык аддзела культуры Аршанскага райвыканкома.

МАЛАДЫЯ МАСТАКІ

З маленства Часлаў Ціховіч любіў маляваць. У 1958 г., пасля заканчэння сярэдняй школы, ён пачаў працаваць на Лідскім заводзе сельгасмашын. Рабочыя часта любуюцца плакатамі, стэндамі, дыяграмамі, якія малюе і афармляе камсамолец Часлаў Ціховіч.

Калі ж ёсць вольны час, хлопец робіць эцюды. У выніку з'явілася некалькі цікавых карцін маладога мастака — «У ваколіцах Ліды», «Восень», «Гарачы дзень». Удаліся яму таксама копіі з карцін Шышкіна «У Паўлаўскім», Левітана «Сакавік» і інш.

Маляваннем займаюцца і іншыя маладыя рабочыя завода. Нарміроўшчык Уладзімір Пастар зрабіў удалыя партрэты перадавых людзей прадпрыемства. Слесара зборачнага цэха тав. Чачуліна прыцягвае гераічная тэматыка. Вылучаюцца яго работы «Тарас Бульба», «Абарона Брэсцкай крэпасці», «Чалавеку шлях адкрыты». Заслугоўваюць увагі работы слесара Мікалая Варламава.

Маладыя мастакі завода часта збіраюцца абмеркаваць свае работы, паспрачацца. Яны наладзілі дзве мастацкія выстаўкі: адну — на заводзе, другую — у гарадскім Доме культуры. На апошняй было каля 40 твораў.

М. ВАСІЛЕЎСКІ.

ПА СЛЯДАХ НАШЫХ ВЫСТУПЛЕННЯЎ

Аб Лунінецкай музычнай школе

У пісьме ў рэдакцыю персанальнага пенсіянера А. Казімірава, змешчаным у 100 нумары нашай газеты за мінулы год, гаварылася аб дрэнных умовах работы ў Лунінецкай музычнай школе.

Намеснік начальніка Брэсцкага абласнога ўпраўлення культуры т. Левітанаў і намеснік старшыні выканкома Лунінецкага райсавета дэпутатаў працоўных т. Сычоў паведамілі рэдакцыі, што ў бліжэйшы час пракуратура будзе перaселена з памяшкання школы.

БІЯГРАФІЯ СУЧАСНІКА

Макар Паслядовіч — пісьменнік з немалым стажам і са своеасаблівым творчым почыркам. Са старонак новай аповесці «З табою побач», ён паўстае, як добры чалавек, якому на сваіх герояў зручней за ўсё глядзець з бяскрыўднай, трошкі прытоенай усмешкай.

Іншы раз інтанацыя гумарыста-перасмешніка хаваецца ў падтэкст і тады могуць з'явіцца адкрыта-публіцыстычныя выказванні, каларытныя лірычныя сцэны ці эпічна-апісальныя малюнкі. Але не надоўга. Пісьменнік зноў пераходзіць да звыклай танальнасці.

Добра гэта ці дрэнна?

Адказ на гэтае пытанне — усё тое, што будзе сказана пра аповесць «З табою побач».

Так, гэта праўда: твор не пакідае чытача абыякавым. Ён прымусіць маладога чалавека падумаць аб жыцці, памеркаваць, з чым ісці ў далёкую дарогу. І гэта безумоўна таму, што ў цэнтры падзей аповесці стаіць чалавек вялікай душы і нялёгкага лёсу—Антон Карніцкі. Сэрцам гэтага валявога, сабранага ў камяк мускулаў і нерваў чалавека з'яўляецца ўсёпаглынальная рэвалюцыйная страсць, прага ўмешвацца ў жыццё на важных, а то і на небяспечных участках. Яна вядзе яго праз гады выпрабаванняў, з краіны ў краіну, ад подзвігу да подзвігу. У яго імкненні ўсё наперад — глыбокі сэнс сапраўды чалавечага жыцця. Не вытрымала напружання і пакінула ў дарозе жонка, трагічны выпадак у партызанскім баі абязвечыў самога. Але Карніцкі ўсё роўна не здаўся, не выйшаў са строю, бо адчуваў яшчэ ў сабе сілы, павёў калгаснікаў-землякоў да святла, да шчасця. Гэта не выдуманы рамантычны герой, не хадульная схема, а наш сучаснік, якому да ўсяго справа, якому абавязкова трэба ўлезці ў самую гушчычю схваткі.

Адарвалі пілсудчыкі палавіну Беларусі, запанаваў на «крэсах усходніх» панскі прыгнёт і жандарскі бізун. Хіба ж з гэтым можна змірыцца, гэта можна цярпець? Не, Карніцкі на чале няўлоўных паўстанцаў наводзіць жах на пыхлівае панства, нават падвяргае ганебнай экзекуцыі самога віленскага ваяводу. У Іспаніі ўсхадзіліся фашысты і з дапамогай міжнароднай рэакцыі душаць народ, знішчаюць рэспубліканцаў. Як не дапамагчы іспанскім братам? І Карніцкі тут як тут, ён ужо на чале інтэрнацыянальнай брыгады гераічна змагаецца супраць франкістаў. Гітлераўцы ўгрызліся ў савецкую зямлю, на акупіраванай тэрыторыі імкнуцца наступіць фашысцкім ботам на горла кожнаму савецкаму чалавеку. Карніцкі падбірае групу адважных, дзелавіта чапакоўвае самалёт толам і ляціць у варожы тыл падрываць масты і эшалоны, разгортваць усенародную партызанскую вайну...

М. Паслядовіч вельмі любіць свайго героя. Любіць яго настолькі шчыра, што не хавае і яго недахопаў. Але ў адрозненне ад некаторых сваіх іншых герояў яго заганы ён не высмейвае. Для гэтага ён занадта моцна яго паважае.

Не толькі ў сваім калгасе Карніцкі праяўляе патрабавальнасць і цвёрдасць. На раённай нарадзе ён абураецца лібералізмам старшыні райвыканкома Кіселя, які ўсяго толькі пакрытыкаваў старшыню калгаса «Зара» Галаку за тое, што той прадаў свінаматку з дванаццаццю парасятамі, каб забяспечыць сабе атрыманне зарплаты.

«— За такія справы трэба не крытыкаваць, а пад суд аддаваць, — жорстка прамовіў Карніцкі. — Адных, што разбазарваюць грамадскае дабро, другіх за тое, што ім патураюць».

У сваім выступленні Карніцкі тлумачыць, чаму ў калгасе «Зара» за год нічога не палепшылася. А чаму? «— ...Таму, што не было сапраўднага гаспадара, а толькі госць, дачнік, прыватная асоба, чужая да радасцей і гора людзей, якія хочуць жыць па сапраўднаму, па-чалавечаму».

Сакратару райкома партыі Драпезе не спадабалася выступленне Карніцкага, галоўным чынам таму, што «шмат чаго дазваляе сабе радавы старшыня калгаса», што сёння ён перадражніў Кіселя, а заўтра можа дабрацца і да яго. Драпеза не любіў упартасць і самастойнасць. Бач, у прэзідыум Карніцкага выбралі, а ўсё роўна не вытрываў, язык свярбіць. Гаворыць пра яго жонцы: «Яму пачапі на рот замок, дык ён аблае чалавека адным сваім позіркам».

Тут мы бачым зародак падмечанага ў жыцці канфлікту, якому не суджана было развіцца, бо неўзабаве пачалася вайна.

Антон Карніцкі бывае шорсткім, калючым у абыходжанні з людзьмі. Гэтая ўласцівасць характару часам яму і шкодзіць, але ён не можа быць інакшым.

А які ён у сямейным жыцці?

Адразу трэба сказаць, што яму не пашанцавала з выбарам сяброўкі. Яго жонка Паліна Фёдараўна была прыгожай жанчынай і толькі. Яна схільна была да спакойнага, уладкаванага жыцця, каб можна было і ўсмак паесці і добра паспаць. Ніякіх такіх імкненняў, якія выяўлялі б у ёй глыбокую натуру, у яе не было. Спачатку яна кахала мужа, а потым стамілася ад няспынных пераездаў, трывог за яго лёс, пачала апускацца ў мяшчанскае балота. Яна не зрабіла нічога адкрыта прыкрага, але і нічым цікавым, яркім не праявіла сябе нават у вайну. Пасля вайны, калі Карніцкі паехаў уздымаць калгас, яна засталася ў Маскве. Так сказаць, банальная гісторыя.

А для Карніцкага, зусім зразумела, гэта была драма. Жонка лічыла, што яго партызанскае змаганне з пілсудчыкамі не дало карысці, папракала яго тым, што ён прымушаў яе калаціцца, каб яго не расстралялі іспанскія фашысты. Яна гаварыла аб яго змагарскіх захапленнях:

«— Ты сам часта хадзіў па лязе. А як было ў той час мне? Другія спакойна днююць дома, кладуцца штоночы спакойна спаць, а я, як праклятая лёсам удава, не ведала спакою. І завошта? Чаму?».

«— Я не мог іначай»,—адказваў Карніцкі.

І на курорце ў Крыму ён абяцае ёй: «Цяпер гэта ўжо ніколі не вернецца, Поля. Ніколі ўжо не давядзецца табе калаціцца ад невядомасці і страху. Спі, адпачывай». І неўзабаве пасля гэтага ён паехаў на Далёкі Усход, а сям'я засталася ў Маскве, бо Паліне абрыдала цягацца па свеце. А як пачалася вайна, Карніцкі напісаў жонцы, што мог бы прыехаць да яе, каб толькі яго начальнік выканаў яго просьбу. І яна пайшла прасіць Асокіна, а пасля выявілася, што гэта ён прасіўся, каб яго паслалі ў варожы тыл для разгортвання партызанскай барацьбы... Вось такі Карніцкі.

А развязка тым часам набліжалася. Ужо калі Карніцкі, перад палётам у тыл, развітваўся з Палінай, дык адчуў, што «губы яе былі халодныя і каляныя... Нейкія як бы чужыя...» Гэта—прэлюдыя да пазнейшага разрыву.

Сцэна сустрэчы Карніцкага з Хаецкім у варожым тыле напісана ў тыповай для Паслядовіча прасякнутай гумарам танальнасці. Хаецкі спалоханы, разгублены, язык у яго заплятаецца... Карніцкі адразу заяўляе сябе ўмелым камандзірам. Ён крытыкуе іншых камандзіраў атрадаў, у яго намячаецца свая тактыка. Яму «не спадабалася, як ваююць Барсук і Віхор. Адзін падсцерагаў акупантаў каля сваіх зямлянак і нікуды не вылазіў, другі стараўся, колькі ў яго ставала сілы, адагнаць ворага ад сябе як мага далей». А Карніцкі хоча ваяваць на знішчэнне нямецкіх гарнізонаў, каб тым самым па магчымасці абараняць насельніцтва ад расправы. Намеры яго ў значнай меры павіслі ў паветры, бо аўтар не даў яму павяваць, паспяшаўся яго знявечыць. Трэба сказаць, што гэта не вымагалася ні логікай развіцця вобраза, ні логікай паказу разгортвання партызанскай барацьбы супраць фашысцкіх захопнікаў. Тут аўтар, мабыць, пайшоў за біяграфіяй прататыпа, не рызыкнуўшы апынуцца ў становішчы Пацапені, які перайначваў у сваіх пісаннях біяграфію Карніцкага. З дзеянняў Карніцкага як партызанскага военачальніка запамінаецца па сутнасці адзін эпізод, калі ён выслаў на могілкі засаду, каб не даць уцячы фашыстам з Ляўкоў.

Ачуняўшы пасля цяжкога ранення, Карніцкі яшчэ спрабаваў камандаваць атрадам, але Асокін адклікаў яго ў Маскву, скарыстаўшы як зачэпку прысваенне яму звання Героя Савецкага Саюза. Карніцкі з'яўляецца дадому. Зірнуўшы на пусты рукаў і пакалечаную другую руку, жонка ў жаху адступілася назад. Тое, чаго яна ўвесь час баялася, усё ж такі здарылася. Карніцкі, вядома, заўважыў яе рух і зацяўся ў пякучай крыўдзе. Далей высветлілася, што Мішка Галубовіч паўгода пісаў пісьмы за Карніцкага, падрабляючы яго почырк, а жонка гэтага не заўважыла. І Карніцкі з горыччу, па мужчынску скупа скардзіцца Асокіну, што Паліна не ведае яго почырку. Не вельмі яна ўспрымала і яго жыццёвы почырк, не дзіва, што неўзабаве адбыўся разрыў.

М. Паслядовіч малюе вобраз Карніцкага, паказваючы героя пераважна ў дзеянні, ва ўласцівых яго характару ўчынках, у размовах з іншымі героямі. Яго інтэлектуальны свет, сфера яго пачуццяў і перажыванняў не адкрываюцца поўнасцю чытачу. Мы не бачым Карніцкага ў часе роздуму, мар, у часе дум аб сям'і. Ён, а таксама і іншыя героі аповесці, не заўважаюць хараства беларускай прыро-

КНІЖНЫЯ СКАРБЫ—НАРОДУ!

Вам тут не адмовяць

Два хлапчукі затрымаліся на ганку кнігарні. Было відаць, што яны нечага сумеліся. Больш жвавы пацягнуў за руку сябра:

— Зойдзем, Коля. Дзядзька Макараў нешта новае прывёз.

Хвіліна роздуму — і хлапчукі ў кніжным магазіне. А колькі тут кніг для дзяцей. Розныя малюнкі, розныя колеры!..

— Вунь «Дзядзя Сцёпа».

— Мне б лепей пра юнацтва Леніна...

Загадчык кніжнага магазіна В. Макараў ветліва ўсміхаецца, падыходзіць да падлеткаў і выкладае перад імі новыя кнігі, расказвае, што ў іх цікавага. Іншы раз, калі выпадае вольная хвіліна, ён пачытае юным аматарам літаратуры ўрывак з кнігі ці вершы. Вельмі падабаецца гэта дзецям, бо ім самім цяжка часам разабрацца, якую кнігу купіць.

Задаволеныя, радасныя выходзяць хлапчукі з магазіна.

— А што для мяне новага?

— Знойдзецца і для вас! — адказаў Валянцін Васільевіч жанчыне, што падыйшла бліжэй да прылаўка. У яе руках шмат квітанцый. Яна выпісвае творы Горкага, Чэхава, Талстога, Заля, Пушкіна, Тургенева, Ляскова... Дзве квітанцыі жанчына падала прадаўцу.

— Калі ласка, том Пуйманавай і том Малой савецкай энцыклапедыі.

Пакупніца — аграном Тамара Васільеўна Аляксанкіна з калгаса імя Калініна. Заўсёды, калі даводзіцца ёй быць у Нясвіжы, не мінае кніжнага магазіна. І сёння яна не абмежавалася толькі падпіснымі выданнямі. Узяла некалькі кніг для дзяцей, навінкі сельскагаспадарчай літаратуры.

Ва ўласнай бібліятэцы аграноma больш трохсот тамоў мастацкай літаратуры, мноства спецыяльнай: па паляводству, гародніцтву, садоўніцтву. Дзіцячых кніг — цэлая бібліятэка.

— Кнігі дапамагаюць мне ў працы. Яны мае добрыя сябры і дарадчыкі, — зазначае Тамара Васільеўна.

Больш дванаццаці год працуе ў кніжным магазіне Нясвіжа В. Макараў. Ён амаль кожнага жыхара раёна ў твар ведае. Калі што новае паступіць з кніг — заўсёды ведае, каму пра гэта сказаць у час, каму прапанаваць, параіць. Іншы раз сустрэне пакупніка, скажа:

— Праз пару дзён будзе ваша кніга, якую вы прасілі. Заходзьце.

З кожным годам расце попыт на кнігі. Уласныя бібліятэкі — ужо не навіна, а неабходнасць. Часта наведвае кніжны магазін выкладчык Гарадзейскай сярэдняй школы Ул. Яраш. Зойдзеш у яго пакой — і дзівішся: на паліцах сотні кніг мастацкай і навуковай літаратуры.

У кнігарню ахвотна ідуць па розных справах: той купіць новую кнігу, той даведацца, дзе можна знайсці патрэбны падручнік, той дае заяўку...

Завочнік жадае набыць «Зборнік задач па элементарнай матэматыцы». Іх пакуль няма ў магазіне, але прадавец робіць запіс у сшытак. Абавязкова будзе такі падручнік.

В. Макараў з любоўю ставіцца да працы. Калі гаворка распачынаецца аб плане продажу кніг, ён адказвае:

— План мы нават перавыканаем. Але маглі б і лепш працаваць.

Ён мае рацыю. Кнігарня пакуль што месціцца ў цесным пакоі і нельга арганізаваць свабодны доступ пакупнікоў да кніг. А як бы ад гэтага выйграла справа!

Паўлюк ПРАНУЗА.

Падтрымліваюць новае

У Бабруйску — тры кніжныя магазіны, дзесяткі кіёскаў і латкоў па продажу літаратуры. Але ўсе яны— у цэнтры горада, пераважна на Сацыялістычнай вуліцы, у 200 метрах адзін ад аднаго.

Работнікі кніжнага магазіна № 1 добра ведаюць сваю справу. Яны не чакаюць пакуль да іх прыйдзе пакупнік, а самі ідуць да яго. У мінулым годзе работнікі магазіна арганізавалі 10 агульнагарадскіх і тры камсамольска-маладзёжныя кніжныя кірмашы. Магазіну дапамагаюць каля 60 грамадскіх распаўсюджвальнікаў літаратуры. Летась кніганоша, камсамолка Мая Аўдзіевіч на швейнай фабрыцы, дзе яна працуе, прадала літаратуры амаль на 5 тысяч рублёў.

Але так працуюць не ўсюды і не ўсе грамадскія распаўсюджвальнікі. Гэта прызнае і дырэктар магазіна № 1 т. Хасдан. За год грамадскія распаўсюджвальнікі прадалі кніг усяго на 55 тысяч рублёў. А яны маглі зрабіць значна больш. Аднак справа залежыць не толькі ад іх. Напрыклад, на фанерна-дрэваапрацоўчым камбінаце і на мэблевых фабрыках няма дзе разгарнуць кніжны гандаль.

Пакупнікі слушна раяць ва ўсіх харчовых і прамтаварных магазінах на ўскраінах горада стварыць кніжныя столікі. Такім чынам можна наладзіць продаж кніг ва ўсіх раёнах горада.

Сягоння кожны магазін мае свой склад. Ці не пара сканцэнтраваць гандаль літаратурай у адных руках: над усімі магазінамі ў горадзе паставіць аднаго дырэктара, а ў магазінах-філіялах мець старшых прадаўцоў. Гэта павысіць адказнасць гандлёвых работнікаў за стан кніжнага гандлю, забяспечыць больш правільнае размеркаванне літаратуры па гандлёвых кропках.

Два гады назад адна з лепшых прадаўшчыц бабруйскага кніжнага магазіна № 2 Зінаіда Мароз гаварыла, што кніжны латок нічым не адрозніваецца ад тых, у якіх прадаюцца папяросы і галантарэя. Яны вельмі нязручныя. Прадавец кніг прапанавала распрацаваць і ўкараніць спецыяльны ўзор кніжнага латка з рассоўнымі стэндамі. Аднак такіх латкоў няма і сягоння.

Выдавецтвы чамусьці не да кожнай кнігі даюць кароткую анатацыю. І пакупнік, каб мець уяўленне аб тым ці іншым творы, звяртаецца да прадаўца, а той не заўсёды можа адказаць на пытанне. З. Мароз прапануе, каб Белдзяржвыдавецтва часцей выпускала для магазінаў спецыяльныя плакаты з анатацыямі на новыя кнігі.

У кніжным магазіне № 1 скардзяцца, што вельмі часта сюды дасылаюць кнігі, не лічачыся з попытам пакупніка. У Бабруйск прыслалі кнігу «Прокатное производство», якая ў горадзе нікому не патрэбна. Гэтаму ж магазіну таксама прыслалі 600 экземпляраў зборніка тарыфных ставак. Акрамя таго, Саўнаргас разаслаў кожнаму прадпрыемству па некалькі такіх зборнікаў. Невядома, чым кіраваліся работнікі аблкнігагандлю.

Гандлёвым работнікам Бабруйска трэба больш праяўляць ініцыятывы ў пошуках новых форм прапаганды і распаўсюджвання літаратуры, а аблкнігагандлю — вывучаць і распаўсюджваць гэты вопыт.

Н. ПРАКОПАЎ,
М. МІХАЛЮТА.

Вечар сяброў кнігі

Камсамольская арганізацыя Мінскай абутковай фабрыкі імя Калініна сумесна з Цэнтральным кніжным магазінам Мінска правяла вечар сяброў кнігі. Да рабочых прыйшлі беларускія пісьменнікі М. Аўрамчык, А. Кулакоўскі, І. Навуменка, Р. Сабаленка, Ул. Шахавец. Яны расказалі прысутным аб развіцці беларускай літаратуры, падзяліліся творчымі задумамі. Работнікі прылаўка прывезлі на фабрыку кнігі пісьменнікаў. Многія з удзельнікаў вечара набылі кнігі з аўтографамі.

Малюнкі мастака С. Раманава да кнігі «Іду ў жыццё» Р. Сабаленкі, якая выходзіць у Дзяржаўным выдавецтве БССР.

НАМ ПІШУЦЬ

У бібліятэцы Віцебскага ветэрынарнага інстытута аформлены змястоўныя стэнды матэрыялаў аб выніках работы студзеньскага Пленума ЦК КПСС.

Прапагандысты кнігі правялі з чытачамі бібліятэкі вечар, прысвечаны Герою Савецкага Саюза Веры Харужай, абмеркавалі многія кнігі.

Ю. ДОКТАРАЎ.

* * *

Добра прапагандуюць кнігі загадчыкі бібліятэк-перасовак Віктар Драко (в. Перавоз) і Анатоль Раіцкі (в. Андросаўшчына) з Капыльскага раёна. Летась яны зрабілі больш дзвюх тысяч кнігавыдач.

М. СЯЎРУК.

* * *

Пры Бягомльскай сярэдняй школе другі месяц працуе ўніверсітэт культуры для бацькоў.

З лекцыямі выступаюць настаўнікі школы Л. Лесікава, Ул. Шыла, дацэнт Віцебскага педінстытута Я. Матлін, лектар абласнога аддзялення Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў т. Кантаровіч і інш.

А. ПЕЧАНАЎ.

ды, у аповесці няма пейзажаў, якія маглі б хоць крыху запомніцца. На аповесці ляжыць каларыт празмернай суровасці, а часам можа і сухасці. У творы няма ніводнай пары, праз узаемадачыненні якой раскрывалася б паэзія маладосці, кахання. А магчымасці для гэтага былі. Чаму б, скажам, не падабраць тэмпераментнаму, прывабнаму Віхору слаўную дзяўчыну ды не падахвоціць іх як след закахацца? Няўжо роля свата для аўтара такая ўжо няёмкая?

Ёсць і аднастайнасць у характарыстыцы Карніцкага праз аўтарскія рэмаркі да яго выказванняў.

«—Што ? Ужо нехта паспеў набрахаць пра мае рукі? — не памятаючы сябе, люта закрычаў Карніцкі».

«— Гэта твая работка, разбойнік! — люта закрычаў Карніцкі» пасля таго, як Мішка Галубовіч развaліў зямлянку, у якой упарта жыў старшыня калгаса ў той час, калі амаль усе калгаснікі перасяліліся ў новапабудаваныя дамы.

«Вочы ў Карніцкага сталі жорсткія, бязлітасныя» (стар. 228). «Вочы яго зрабіліся халоднымі, нават жорсткімі» (стар. 275). А вось нават пра іншага героя: «Карыя вочы Драпезы зрабіліся халоднымі і жорсткімі» (стар. 277). У Рокаша зноў жа «бязлітасна-спакойныя довады».

Іначай кажучы, у сваіх рэмарках аўтар злоўжывае словамі «люта», «бязлітасна», «шалёна», «дзіка» або той жа «сідаравай казой». Ён як быццам забыўся, што для таго, каб жывапісаць моцныя эмоцыі, зусім не абавязкова прымушаць героя шалёна або люта крычаць ці напружана шаптаць. Усё гэта — тая лыжка дзёгцю, без якой не абыйшлося пры стварэнні вобраза Карніцкага.

Вядома, бываюць драматычныя акалічнасці, калі нават вельмі мужны чалавек не можа стрымацца, каб не крыкнуць з глыбіні душы. Бывалі такія моманты і ў Карніцкага. Вось прыклад. Карніцкі звычайна апранаўся з дапамогай брата Сцяпана. Але, пасварыўшыся з ім, перабраўся ў пустую зямлянку. А раніцай з жахам пераканаўся, што сам не можа надзець боты. Заходзіць Таіса, пасланая дзедам Жоравам, каб высветліць, чаму позніцца старшыня. Толькі яна адчыніла дзверы, як міма яе праляцеў папушчаны Антонам бот. Усміхнуўшыся, яна зазначыла — ці не збіраецца старшыня ісці босы. І вось адказ: «Сціскаючы пальцы ў кулак, Карніцкі крыкнуў з нейкай дзіцячай упартасцю і крыўдай: — Пайду босы!»

Тут усё на месцы, у гэтым крыку багаты падтэкст.

З паплечнікаў Карніцкага па партызанскай дзейнасці найбольш ярка выпісаны Васіль Каравай. Гэтая каларытная волатаўская постаць запамінаецца з таго часу, як Каравай разам з Карніцкім зайшоў у вагон да Віленскага ваяводы Максімовіча. Тады ў яго было даволі рамантычнае партызанскае прозвішча — Чмель. Лёс Каравая і яго сям'і прасочваецца на працягу ўсяе аповесці. У Вялікую Айчынную вайну ён, адправіўшы сям'ю ў савецкі тыл, адразу застаецца на акупіраванай тэрыторыі для барацьбы з ворагам. Гэты ўраўнаважаны і па свойму дабрадушны чалавек праявіў сябе мужным і ўмелым партызанскім кіраўніком. Цікавы эпізод, калі Каравай уляпіў дзесяць сутак арышту Мішку Галубовічу за тое, што той дазволіў Драпезу перахапіць доктара Талаконцава. Атрымаўшы ў дадатак строгую вымову па камсамольскай лініі, Галубовіч пасля ўжо ніколі не заязджаў у Драпезаў лагер.

Цікавым, запамінальным вобразам з'яўляецца порсткі Мікола Віхор. Але яго рамантычна-ваяўнічая фразеалогія ўсё-такі хутчэй за ўсё не ад натуры, а ад літаратуры:

«— Атака, неймаверны націск пачынаецца намі ў лоб. Глухая снежная бездань!..». Наўрад ці будзе так гаварыць камандзір партызанскага атрада, нават схільны да акцёрскай позы. Тут перабрана мера і ад гэтага ў многім траціцца народная аснова характару.

Вобраз Драпезы, спачатку сакратара райкома, а пасля партызанскага камандзіра, заслугоўваў, каб аўтар заняўся ім больш грунтоўна. У ролі сакратара райкома ў пачатку аповесці Драпеза здчувае сябе больш упэўнена, чым у ролі кіраўніка народных мсціўцаў. Там у яго намячаліся своеасаблівыя, жыццёва матываваныя адносіны з Карніцкім, а сярод партызанскіх камандзіраў ён неяк страціў індывідуальнасць. У цэлым яго сюжэтная функцыя ў творы засталася неакрэсленай. Хто гэта — важак ці радавы чалавек, ці ні тое ні другое? Гэта здарылася, мабыць, таму, што, як гэта адчуваецца ў творы, баявую дзейнасць партызан Паслядовіч ведае меней, чым сельскую гаспадарку.

Другі сакратар райкома Раман Шынкевіч наогул згубіўся на старонках аповесці. Ён хоць і праявіў некаторую адвагу, пратрымаўшыся ў камандзіроўцы ў калгасе «Партызан» даўжэй, чым іншыя раённыя работнікі, але па віне аўтара плённага занятку ў творы так і не знайшоў. Ягонае вывучэнне калгаснага жыцця з блакнотам у руках для маштабаў гэтае аповесці настолькі нязначны эпізод, што гаварыць аб раскрыцці вобраза не выпадае.

Не паскупіўся аўтар на ўвагу такому вобразу з асяроддзя інтэлігенцыі, як Пацапень. Спачатку гэта журналіст, пасля навуковы работнік. Сімпатыямі ні аўтара, ні чытача ён не карыстаецца. Наадварот, аўтар пісаў яго з такой злосцю, што збіўся на адкрыты шарж, калі не на карыкатуру. Усё ж наўрад ці можна ўсур'ёз класці ў аснову вобраза прыклад работы над дысертацыяй на анекдатычную тэму. Гэта хутчэй матэрыял для фельетона. Ад гэтага вобраз шмат страціў у жыццёвай і мастацкай пераканаўчасці.

Па-сапраўднаму ўдаліся такія другарадныя станоўчыя вобразы як Адам Лабека, Кандрат Сенька. Яны хоць паказаны і эпізадычна, але чытаюцца як вобразы з падрабязнымі жыццёвымі біяграфіямі. Каштоўнасць гэтых вобразаў перш за ўсё ў тым, што яны адкрыты Паслядовічам, што яны цалкам арыгінальныя.

«З табою побач» — сучасны і своечасовы твор. Матэрыялам для яго паслужыла жыццё, багатыя аўтарскія назіранні. Аднак матэрыял, што ўвайшоў у аповесць, мог бы быць распрацаваны і больш грунтоўна.

Я. ШАРАХОЎСКІ.

Леў МІРАЧЫЦКІ

З НЕЗАБЫЎНЫХ ДАРОГ

І. Знаёмыя мясціны

Прырода — найцікавейшая кніга, якая разгорнута перад вачыма кожнага з нас.

Якуб КОЛАС.

Да 80-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа, якое споўніцца ў будучым годзе, выдавецтва Акадэміі навук БССР рыхтуе да друку кнігу белетрыстычных нарысаў Льва Мірачыцкага «З незабыўных дарог». Кніга напісана ў выніку падарожжа па памятных мясцінах Якуба Коласа ў Беларусі, Літве, РСФСР і Узбекістане. Аўтар расказвае аб сустрэчах з людзьмі, з якімі быў знаёмы Якуб Колас, да якіх ён меў тое ці іншае дачыненне і якія дапамагалі ўзнавіць цікавыя факты і асобныя дэталі з жыцця народнага паэта. Ніжэй мы друкуем урыўкі з гэтай кнігі.

Надвор'е стаяла ціхае, яснае. Унізе пад крылом самалёта прасціралася атуленае сіняватай павалокай зялёнае мора палескіх прастораў — лясы з невялікімі палянкамі, сталёва-шэрыя істужкі рэчак, уздоўж і ўшыркі цягнуліся балоты. Сярод палёў і лясоў сям-там вырысоўваліся палескія вёскі. Адны малюнкі прыроды змяняюцца другімі. Нарэшце паказаўся Пінск, і самалёт, зрабіўшы круг, пайшоў на пасадку.

Ідзём па вуліцах старажытнага Пінска, знаёмімся з горадам, з яго жыхарамі. Яны памагаюць нам адшукаць будынак былой 3-й прыходскай школы, у якой у 1912—1915 гадах працаваў настаўнікам Якуб Колас. Гэта даволі вялікі двухпавярховы дом на Чыгуначнай вуліцы, які добра захаваўся. Зараз тут школа механізацыі сельскай гаспадаркі.

Якуб Колас пасля адбыцця турэмнага зняволення жыў тры гады ў Пінску. На вялікі жаль, весткі аб гэтым перыядзе жыцця паэта вельмі скупыя. Мы ведаем, што ён тут працаваў у прыходскай школе, жаніўся. Але дом, дзе жыў паэт, адшукаць не ўдалося.

Назаўтра, на світанні, мы адправіліся цягніком у Люсіна.

Дарога ад станцыі Люсіна да вёскі ішла праз лес. Нейкім смуткам павявала ад непаўторнага хараства. Неадчэпна снавалася думка: «Вось яна — палеская глуш, поўная тужлівага задумення!»

Мераючы крокамі шлях, мы ўспомнілі, што менавіта сюды, на чыгунку, пабавіць вольны час прыходзіў цельшынскі настаўнік. Успомнілася яго сустрэча з незвычайна прыгожай дзяўчынай, якую звалі паннай Марынай.

Неўзаметку адкрыўся шырокі прастор поля, на якім месціцца вёска Люсіна. З левага боку ад вуліцы красаваўся прасторны будынак школы-сямігодкі. Быў перапынак, і вучні вясёлым і гулівым роем, як пчолы з вулля, высыпалі з дзвярэй на панадворак. Тут і пачалося першае знаёмства з унукамі і ўнучкамі прататыпаў герояў коласаўскага твора «У палескай глушы».

Ігнат Занька, унук Міхаіла Занькі, зараз працуе піянерважатым у сваёй школе. Ён ахвотна згадзіўся прайсціся з намі па памятных мясцінах паэта ў роднай вёсцы. Ад яго мы пачулі гісторыю пабудовы Люсінскай сямігодкі.

Увесну 1948 года былыя вучні Якуба Коласа і жыхары Люсіна напісалі народнаму паэту пісьмо з просьбай дапамагчы ім пабудаваць новую школу. Праз некаторы час, у чэрвені гэтага ж года, яны атрымалі чулы, сардэчны ліст. Якуб Колас пісаў: «Мае дарагія сябры-прыяцелі, мае былыя вучні суседзі-люсінцы... Я зраблю ўсё, што ад мяне залежыць, каб у вас на месцы старой драўлянай школы, каля якой стаяў высачэзны крыж, была пабудавана новая, прасторная, светлая школа...»

Неўзабаве пачалося будаўніцтва. Прайшло некалькі гадоў, і дзеці пачалі вучыцца ў новым будынку школы.

Мы спыніліся на скрыжаванні вуліц. З правага боку тут калісьці стаяў стары школьны будынак, у якім жыў і працаваў настаўнікам Якуб Колас. Цяпер на гэтым месцы стаіць калгасны клуб. На панадворку дажываюць свой век дрэвы, якія садзіў настаўнік са сваімі вучнямі. Яны прыкоўваюць нашу ўвагу, прымушаюць успомніць шматлікія эпізоды з жыцця галоўнага героя «Палескай глушы» Андрэя Лабановіча. Хто ведае, магчыма, многія з гэтых эпізодаў давялося перажыць самому аўтару кнігі. Тут, у Цельшынскай школе, пачалося яго самастойнае жыццё. Пад час доўгіх зімовых вечароў ён аддаваўся разважанням: «Чаго мы на свеце жывём? Што павінны зрабіць у жыцці для свайго народа?» Настаўнік заўсёды ўсёй душой імкнуўся дапамагчы сваім выхаванцам знайсці лепшую дарогу ў жыццё, лепшую за тую, па якой ішлі іх бацькі і дзяды. Для яго самаго тады дарога была яшчэ не зусім яснай. І ўсё ж настаўнік не спыняўся, настойліва шукаў яе. У пісьме люсінцам ён успамінаў: «Я... хацеў абудзіць вашы думкі, каб яны крытычна паставіліся да тагачаснага ладу, калі простаму чалавеку жылося так цяжка».

— А па суседству, — Ігнат Занька паказаў рукой на драўляны плот, каля якога растуць маладыя клёны, — стаяў дом пана падлоўчага.

— Дык вось дзе жыла панна Ядвіся — «найпрыгажэйшая казка Палесся!»...

— Мой дзед гаварыў, што яна пазней выйшла замуж за ляснічага Бухенскага, у Тамашоўку,— працягваў свой расказ Ігнат. — Гэта не так далёка ад нашай вёскі!... А зараз давайце пройдземся і паглядзім каплічку.

«Цельшынская святыня» па-ранейшаму сіратліва стаяла на ўскраіне вёскі. Яна струхнела, пахілілася да дуба, быццам просячы ў яго дапамогі, каб прадоўжыць свой век. Каплічка неаднойчы ўпамінаецца «У палескай глушы», як месца, куды цельшынцы прыходзілі на вербніцу і благавешчанне на набажэнствы, дзе «здавалі» свае грахі айцу Мадэсту.

Пад вечар мы спаткаліся з Міхаілам Занькам, вучнем Якуба Коласа. І хоць ён мае ўжо 68 гадоў, але яго днём усё роўна не застанеш дома.

— Многа ўсялякіх спраў, — просячы прабачэння, гаварыў Міхаіл Васільевіч.

— Мой дзед працуе ў рэвізійнай камісіі калгаса, — растлумачыў, якія справы ў старога яго ўнук.

Міхаіл Васільевіч пашкадаваў, што яму не давялося прайсціся з намі па памятных мясцінах свайго настаўніка і мясцінах, апісаных у трылогіі. Ён падзяліўся ўспамінамі аб сваіх сустрэчах з Якубам Коласам пасля вайны, расказаў аб сваёй перапісцы з ім. Як дарагую рэліквію, як памяць аб любімым настаўніку і вялікім чалавеку, Міхаіл Васільевіч доўгія гады захоўваў у сябе ліст ад Якуба Коласа, а затым перадаў у Пінскі краязнаўчы музей. Вось што пісаў настаўнік свайму былому вучню:

«2.ІІ.1950 г.

Дарагі Міхаіл Васільевіч!

Атрымаў я, браток, тваё пісьмо. Я вельмі рад прыгадаць былое, свае маладыя гады, сваю першую школу, дзе я быў настаўнікам, і сваіх вучняў, у тым ліку і цябе, мой дарагі Міхалка. Многа гадоў прайшло з таго часу. Многа ўсякіх падзей і змен у жыцці адбылося за гэты час. Люсіна я ніколі не забуду. Я памятаю люсінскую школу. Каля школы стаяў высачэзны крыж. Не ведаю, што з ёю сталася зараз. Напэўна яна струхнела, а на яе месцы стаіць другая, новая, болей прасторная. Помню я і сваю бабку Мар'ю, яе сына Грыгора. Грыгор пэўна жыве, а старая Мар'я, як мне думаецца, даўно ўжо развіталася з гэтым светам. Помню я і дом падлоўчага, пана Баранцэвіча і яго сям'ю. Напэўна, хто-небудзь з іх яшчэ жыве. І я стаў старым чалавекам. Усё думаў паехаць, пабываць на месцы і ўсё пабачыць сваімі ўласнымі вачамі. А цяпер для мяне такія паездкі не пад сілу. За апошнія тры гады многа разоў хварэў на запаленне лёгкіх.

А цікава б было пабачыць хоць адно дрэўца, што калісь садзілі мы вакол Люсінскай школы.

Перадай, браток, маё шчырае прывітанне ўсім, хто помніць мяне...

Пражылі мы не малое жыццё. Дачакаліся ясных дзён новага жыцця. Будзем жа ў меру сваіх сіл рабіць усё, каб зрабіць наша жыццё яшчэ болей ясным, светлым і шчаслівым.

Крэпка цісну руку.

Якуб Колас».

У Люсіне яшчэ жывуць раўеснікі Міхаіла Васільевіча, вучні Якуба Коласа. Гэта старыя ўжо людзі. Фёдар Рылка і Паўлюк Навумік. Нягледзячы на ўзрост, яны прымаюць пасільны ўдзел у справах калектыўнай гаспадаркі.

Якуб Колас апаэтызаваў многія мясціны ў ваколіцах Люсіна. У сваіх этнаграфічных нататках ён апісвае сялянскія пабудовы, вёскі, дае тлумачэнне аб паходжанні мясцовых назваў рэк, узвышшаў, азёр, расказвае аб звычаях і павер'ях палешукоў.

2. Пінкавічы — Выганы

Рэдка каго з дарослых можна спаткаць у вёсцы ў пагодлівы вераснёвы дзень. Усе на полі, на сенажаці. Толькі дзеці запаўняюць вуліцу сваімі звонкімі галасамі, а часам і плачам. Усё бывае.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

РАМАН І СПЕКТАКЛЬ

УСЕ памятаюць: апошняе, што бачыла Анна Карэніна на станцыі Абіралаўка, былі «шрубы і ланцугі» і «высокія чыгунныя колы» цягніка. Туды, пад гэтыя колы, на рэйкі ўпала яна. Тое, да чаго гэтая парывістая і адважная жанчына ішла насуперак перасцярогам, адбылося.

Іначай быць не магло. Нельга было чакаць ёй літасці ад лёсу і свету. І яна не чакала. Гэта добра паказана ў спектаклі Тэатра імя ЛКСМБ.

Ставячы спектакль, Ю. Арынянскі і Г. Волкаў ведалі, што ўвасобіць старонкі талстоўскага рамана на сцэне можна толькі тады, калі ў тэатры ёсць артыстка, здольная зразумець глыбіню і складанасць вобраза Анны Карэнінай. І не памыліліся ў выбары. Схільнасць да яркага душэўнага парыву, драматычны тэмперамент, шчырасць у перадачы жаночых пакут і радасцей—вось прыкметныя рысы артысткі Л. Сторажавай. І яны дапамагаюць ёй быць пераканальнай у многіх эпізодах спектакля. Яе Анна бывае па-сапраўднаму шчырай і натхнёнай у сцэнах з Вронскім; часам яна выглядае параненай птушкай — трапяткой і палахлівай, як, напрыклад, пры спатканні з сынам Сярожам.

А побач ён — Аляксей Аляксандравіч Карэнін. Як і ў рамане, у яго «павольны тонкі голас» і «нерухомыя цьмяныя вочы». Дакладнымі штрыхамі рысуе яго партрэт артыст Ю. Арынянскі. Асабліва выразна паказвае выканаўца ролі, як па-свойму трагічна перажывае Карэнін здраду жонкі: яму асабіста балюча, сорамна, крыўдна. Ён нават пакутуе. І усё-такі ні разу не задумваецца Карэнін — Арынянскі пра тую, чыя гордая прыгажосць і адважны розум некалі вабілі яго і ўнушалі думку аб каханні і «прыстойным», паводле арыстакратычных правілаў, шлюбе. Ён абыякавы да Анны. Варта толькі пачуць не вельмі гучны карэнінскі воклич-праграму: «Пытанні аб яе пачуццях, аб тым, што рабілася і можа рабіцца ў яе душы, гэта не мая справа, гэта справа яе сумлення і падлягае рэлігіі», — як пачынаеш ненавідзець гэтага ханжу з вышэйшага пецярбургскага свету.

Выкананне гэтай ролі можна лічыць прадуманым у самых дробных дэталях. Пазбягаючы рэзкіх жэстаў і танных дэкламацый, Ю. Арынянскі ў той жа час прымушае гледачоў паверыць у душэўнае замяшанне Карэніна.

Анна асуджана. Ні пад блакітнымі нябёсамі Італіі, ні ў вясковай рускай цішы няма ёй ратунку. Карэнін разам з графіняй Лідзіяй Іванаўнай (вобраз гэтай ханжы і дэспата — творчая ўдача артысткі А. Качатковай), княгіняй Бетсі (артыстка О. Клёнава), разам з асобамі царскай фаміліі, дыпламатамі не дадуць ёй схавацца ад іх маралі і крывадушнасці. Няма ёй выхаду з пазалочанай пасткі.

Яна яго і не шукае. На працягу спектакля Л. Сторажава паказвае, як без страху ідзе яе Анна «туды, на сярэдзіну, на рэйкі». Яна прадчувае, што ў спрэчцы з Карэніным, сіла на яго баку. І ўсё ж спрачаецца. «Яны кажуць: рэлігійны, маральны, чэсны, разумны чалавек; але яны не бачаць, што я бачыла. Яны не ведаюць, як ён восем год душыў маё жыццё, душыў усё, што было ва мне жывога, што ён ні разу і не падумаў пра тое, што я жывая жанчына, якой патрэбна каханне...» У вачах Анны — Сторажавай боль і гнеў і надзея на тое, што ўсё-такі ёсць каханне і што дзеля кахання варта весці паядынак з Карэніным.

Паядынак няроўных. Карэнін і вышэйшы свет мацней за Анну. Гэта ў спектаклі паказана дакладна.

Затое ў спектаклі амаль зусім затушаваны тыя ланцугі, якімі Анна прыкавана да вышэйшага свету і яго законаў. Верыш, што Карэнін восем год запар душыў яе жыццё. Але верыш на слова. Артыстка не нясе на сцэну тое, што ў тэатры называюць «шлейфам мінулага». У пачатку спектакля па ўсіх паводзінах Анны — Сторажавай толькі здагадваешся аб папярэдніх «васьмі гадах», аб тым, як яна жыла да сустрэчы з Вронскім і чаму так самаахвярна кідаецца ў полымя вялікага і «грэшнага» кахання. Пра гэта мы ведаем па раману, але, на жаль, не па ўбачанаму на сцэне.

Не знайшла рэжысура і такіх мізасцэн, якія пацвердзілі б хаця адносную прыстойнасць шлюбу Карэніных, няхай сабе толькі са знешняга боку, толькі для староннягa позірку. Чаму Аляксей Аляксандравіч раптам паверыў у блізкае крушэнне сям'і?

Артыстка Л. Сторажава выдзяляе прыгажосць Анны, прывабнасць, прагу шчырага і вялікага кахання, парывістую і мяцежную душу. Гэта адпавядае раману. Аднак Л. Талстой, верны псіхалагічнай праўдзе жыцця, мастак, якому былі адкрыты самыя таемныя рухі сэрца чалавека, стварыў вобраз намнога багацейшым і больш супярэчлівым. Анна — жанчына пачуццёвая; разам з Вронскім яны эгаістычныя ў сваёй страсці. Забываць гэтага нельга. Неаднаразова падкрэслівае Л. Талстой тое, як нізка бывае апушчана «постыдная галава» Анны, які «варты жалю» часам яе твар і як ахопліваў яе жах перад усім, што адбылося, — у ёй было, пісаў Л. Талстой, нешта «д'ябальнае і прывабнае».

Шкада, што ў брэсцкім спектаклі артыстка засяродзіла ўсю ўвагу на «прывабным». Таму наўрад ці я памылюся, калі скажу, што на сцэне Тэатра імя ЛКСМБ мы бачым пакуль што Анну Карэніну, хаця маглі б пазнаёміцца з Аннай Аркадзеўнай Карэнінай. «Аркадзеўна» — гэта не толькі імя па бацьку, гэта і ступень глыбіні і шматбаковасці складанага характару.

Кранальная і ў пэўнай меры велічная Л. Сторажава ў сцэне з сынам (Сярожу праўдзіва іграе Тарас Юркевіч). Яна — маці ў самым высакародным значэнні слова. Яе Анна тут — само любячае сэрца.

Аднак і ў далейшым артыстка падкрэслівае ў гераіні пераважна пакуты мацярынскага сэрца. На мяжы меладраматызму яна бывае залішне часта і залішне доўга. Каб адыйсці ад гэтай мяжы, Л. Сторажава павінна раскрыць хоць бы адну новую грань бурнай карэнінскай натуры. Жанчына, калі яна шчыра кахае, бывае надзвычай прыгожай. Гэта ў рамане асабліва тонка падкрэсліла Долі. Але тая ж Долі першай заўважыла і нешта новае ў Анне — тая раптам пачала прыжмурвацца. «Быццам яна на сваё жыццё прыжмурваецца, каб не ўсё бачыць», — падумала Долі. Чаму б рэжысуры і артыстцы не пашукаць сцэнічнай адпаведнасці гэтай новай манеры глядзець на жыццё, якая з'явілася ў Карэнінай? Сумясціць у адным характары супярэчлівыя рысы і паказаць пафас цэльнай натуры — так будзе па-талстоўску: праўдзіва і сапраўды смела, і па-мастацку.

Не трэба баяцца, што праз усё гэта вобраз гераіні будзе прыніжаны.

«Каханне... Я таму і не люблю гэтае слова, што яно для мяне занадта многа азначае, куды больш, чым вы можаце зразумець», — гаворыць Анна Вронскаму.

Бурнае пачуццё і ўвесь час насцярожаная пільнасць розуму — вось якая натура гэтай жанчыны. Каб паказаць яе такой на сцэне, мабыць, трэба іграць Анну больш дарослай, нават саліднай, такой, якая ведае, што такое пакуты адзіноцтва. Зараз Л. Сторажава часцей паказвае гераіню, зусім асleпленую каханнем. А калі б яе Анна была паказана і з другога боку, то куды глыбей кранальі б яе словы: «Я — нібы нацягненая струна, якая павінна лопнуць. Але яшчэ не скончана... і скончыцца страшна».

Магчыма, Л. Сторажавай даводзіцца іграць Анну зусім асляпленай пачуццём таму, што Вронскі ў спектаклі выглядае пасрэдным армейскім афіцэрам, схільным захапляцца скачкамі, свецкімі балямі, жанчынамі і віном. Толькі ў апошніх карцінах артыст Ю. Власаў перастае быць абмежаваным арыстакратам. Наогул жа выканаўца вядзе роль даволі прасталінейна. Таму, відаць, Л. Сторажавай цяжка шукаць больш складаны малюнак вобраза Анны ў творчым саюзе з Ю. Власавым у першай палавіне спектакля. Артыст тут іграе безразважна закаханага, які быццам разумее ўсе пачуцці Анны. Насуперак логіцы вобраза, пачынаеш думаць, нібы такі Вронскі і мог бы выратаваць Карэніну з прадоння вялікасвецкай ілжы. Тэатру не зашкодзіла б перачытаць раман у той частцы, дзе Л. Талстой паказвае і Вронскага па-свойму складаным характарам. Бо гэты фанабэрлівы граф не пазбаўлены розуму. Ён разумее ганебныя звычаі «вялікага свету». Ён разумее фальш арыстакратыі, абвінавачвае самога сябе, але зразумець Анну яму не дадзена. І таму Вронскі разам з Карэніным і яго акружэннем робіцца злачынцам, бо штурхае яе на самагубства.

Калі Л. Сторажава ўзбагаціць і без таго сцэнічна яркі характар гераіні, а Вронскі стане вартым літаратурнага правобраза, тады ў спектаклі цалкам складзецца ансамбль.

Артысты дружна і ўдумліва, з добрым пачуццём локця таварышаў па сцэне іграюць шэраг важных эпізодаў — «Вечар у Бетсі Цвярской», «Кабінет Карэніна», «Скачкі», «У адваката», «У швейцарскай дома Карэніна», «Дзіцячы пакой Сярожы». Тэатр, хоць і мае нешматлікі калектыў артыстаў, старанна працаваў над увасабленнем многіх другарадных роляў, што былі даручаны выканаўцам, якія маюць падставы іграць «вядучых» персанажаў. Стрымана і тактоўна ажыццяўляюць свае акцёрскія задачы М. Галдоўскі (Сціва Аблонскі), С. Яўдошанка (Тушкевіч), Н. Жылін (Адвакат), Ю. Істомін (Капітонавіч); яны пераўвасабляюцца ў жывыя вобразы-партрэты, за якімі ўгадваецца не толькі добрасумленнае стаўленне да работы, але і добрае веданне рамана «Анна Карэніна».

Інсцэніроўка збядняе арыгінал, — сказаць гэта можна, што называецца, «з завязанымі вачыма». Агульнавядомая ісціна. І ўсё ж калі нельга патрабаваць, каб тэатр паказаў гледачам яшчэ і гісторыю сям'і Левіных, дык лёс Карэніных можа быць адлюстраваны з гранічным набліжэннем да тэксту рамана.

Рэжысура і мастак на верным шляху, спектакль выклікае давер'е і хвалюе праўдай пачуццяў і адпаведнасцю ідэйнай задумы таму, што напісаў Л. Талстой. У прыватнасці, афармленне А. Гзылы характарызуецца лаканічным і выразным стылем. Некаторыя сцэны ўспрымаеш як выдатныя графічныя ілюстрацыі да рамана: яны перадаюць настрой асобных эпізодаў, вызначаюць месца дзеяння і (што таксама мае істотнае значэнне) дапамагаюць рэжысёрам будаваць яркія мізансцэны, а выканаўцам — натуральна паводзіць сябе на сцэнічнай пляцоўцы. Праўда, А. Гзыла трапна дае зразумець гледачам, калі дзеянне адбываецца ў Пецярбургу, а вось Маскву паказвае менш выразна. Але гэта, бадай, адзіны папрок у адрас мастака.

«Анну Карэніну» ставяць у Брэсце другі раз. І спектакль Ю. Арынянскага і Г. Волкава з Л. Сторажавай — Аннай развівае ўсё лепшае, што было ў папярэдняй пастаноўцы А. Міронскага з С. Івановай у галоўнай ролі, узбагачае нашае ўяўленне аб рамане і прымушае зноў і зноў хвалявацца і думаць. Трагічны лёс свабодалюбівай жанчыны, якую арыстакратычны свет царскага Пецярбурга асудзіў на пагібель за яе смелае парыванне да чалавечага шчасця, — усё гэта ажыло на сцэне ў пераканальных вобразах. Глядач яшчэ больш будзе ўдзячны, калі калектыў не спыніцца на дасягнутым і знойдзе шлях да дасканалага сцэнічнага вырашэння складанай драматычнай кампазіцыі бессмяротнага рамана Льва Талстога.

Барыс БУР'ЯН.

Брэст.

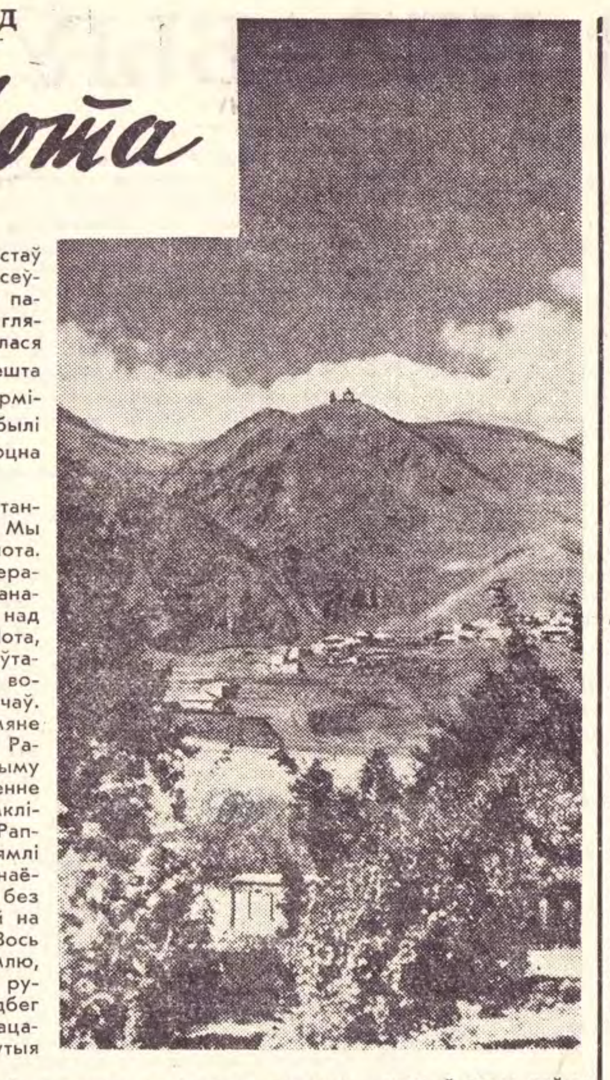
На здымку: сцэна са спектакля «Анна Карэніна» ў пастаноўцы Брэсцкага абласнога тэатра імя ЛКСМБ.

У ролях: Анны Карэнінай—артыстка **Л. Сторажава,** Карэніна — артыст **Ю. Арынянскі.**

Фота **В. Германа.**
Фотахроніка БЕЛТА.

ГРУЗІНСКАЙ ССР — 40 ГОД

Мой сябра Шота

Праз Дар'яльскую цясніну і высакагорныя пашы Кобі на Крыжовы перавал ідуць апошнія машыны. Я спяшаюся ў Тбілісі. Праз некалькі дзён перавал да сакавіка будзе закрыты — на яго вяршыні ўжо гудзе ледзяны вецер. Снежныя аблокі вялікімі шэрымі жмутамі паўзуць па схонах Каўказскага хрыбта. Безумоўна, я мог бы ехаць у Тбілісі поездам, але ў гады вайны я многа чуў расказаў аб дзівоснай прыгажосці Дар'яла, аб Мцхецкім замку, які навеяў Лермантаву цудоўную паэму «Мцыры», аб Млецкім бяздонні, на беразе якога, паводле паданняў, складаліся славутыя пушкінскія радкі: «Каўказ пада мною...».

Я даў яму слова, што як толькі скончыцца вайна... І вось цяпер на яго роднай зямлі да драбніц успамінаю нашу сустрэчу і знаёмства. Ён прыйшоў да нас у часць напярэдадні бою недзе пад Віцебскам. Сярэдняга росту, крыху сутулы, чарнавокі, з лёгкім шызым пухам на верхняй губе і добрай усмешкай — такім я ўбачыў яго першы раз каля бліндажа і такім застаўся ў маёй памяці на ўсё жыццё мой сябра — салдат Шота Натэнадзе.

Гэта быў цяжкі час. Цэлыя суткі грукатала артылерыя, зямля, здавалася, стагнала і варочалася, як хворы, а паветра было напоўнена дымам і, порахам. Вораг яшчэ не ўцякаў. Ён адыходзіў не спяшаючыся, злосна, нават спрабаваў наступаць. Былі дні і тыдні штыкавых атак, начных маршаў, абаронных баёў. Адным такім днём прыйшоў Шота. Ён скінуў рэчавы мяшок, расшпіліў шынель і, сеўшы на дрэва, паваленае снарадам, працягнуў да ледзь тлеючых вугельчыкаў тонкія, як у піяніста, пальцы.

— З запаснога палка? — спытаўся я.

Шота кіўнуў. Мы разгаварыліся.

— З Грузіі?

— Так. А ты?

— З Беларусі.

— Значыць, я ў цябе ў гасцях?

— Дрэнна прымаю гасцей, Шота. У маім доме вораг.

— Нічога. Вось скончым... Будзем ездзіць адзін да другога ў госці. Прыязджай да мяне ў Тбілісі. Вуліца Паліашвілі, 26.

І ён і я добра разумелі, што абодва мы можам не ўбачыць светлы дзень перамогі. Але не пра смерць стараўся думаць салдат на вайне. Пра перамогу думаў. І Шота, задуменна паціраючы над вуголлямі далоні, упэўнена сказаў:

— Надыйдзе час, і пра нас напішуць кнігі.

Тады я не зразумеў, чаму Шота гаворыць пра кнігі. Толькі пазней, калі мы былі паранены і трапілі ў шпіталь, я даведаўся, што Натэнадзе — вялікі аматар кніг.

Два дні на нашым участку фронта было зацішша. У зводках Савінфармбюро пра гэтыя дні гаварылася скупа: «Без істотных змен». Баі сапраўды спыніліся. Але часць рыхтавалася да штурму пярэдняга краю праціўніка. І кожнаму было зразумела, што гэта своеасаблівы бой, што ў ім — палова будучага поспеху.

Шота старанна чысціў аўтамат. Ён праціраў ствол шчолаччу, глядзеў праз яго на неба, прыжмурыўшы левае вока. Днём шалёны снарад трапіў у кухню, і мы засталіся без абеду. Кухар, на шчасце, застаўся жывы, але настрой у салдат быў сапсаваны: хацелася есці. Кожны пачаў шукаць што-небудзь у рэчавым мяшку, выцягваючы запасы.

Шота дастаў дзве пачкі грэцкага канцэнтрату. Потым знайшоў вядро і пайшоў з ім у пералесак. Праз гадзіну ўвесь узвод сёрбаў грэцкую паліўку. Шота быў шчаслівы, што зрабіў прыемнае таварышам. Ён весела жмурыў чорныя вочы, пытаўся:

— А ты чахахбілі еў?

— Не еў чахахбілі, — прызнаўся я. — А ты дранікі еў?

— Што такое дранікі?

— Ну, бульбяныя аладкі... Прыязджай да нас, калі прыкончым фашыста... Пачастую цябе дранікамі.

Потым Шота дастаў невялічкі блакнот і, сеўшы ў акопчыку, стаў паспешліва пісаць. Я глядзеў на яго і здавалася што пісаў ён нешта асабліва важнае, тэрміновае. Вочы яго былі суровыя, а губы моцна сцяты.

Праз дзень на світанні мы пайшлі ў бой. Мы беглі цераз балота. Справа, і злева, і спераду ўздымалася фантанамі зямля, свістала над галавою жалеза. Шота, выставіўшы ўперад аўтамат, бег да траншэй ворага. Ён нешта крычаў. У грукаце бою да мяне даляталі словы: «За Радзіму!..» У клубах дыму я на нейкае імгненне згубіў Шоту. Рота імкліва рухалася ўперад. Раптам быццам з-пад зямлі вырасла сутулая, знаёмая спіна. Шота быў без пілоткі, у разадранай на спіне гімнасцёрцы. Вось ён апусціўся на зямлю, прыціснуўшы левую руку да грудзей. Я падбег да яго. Натэнадзе працадзіў скрозь сціснутыя зубы:

— Бяжы, бяжы... Я, здаецца, паранены.

— Трымайся! — крыкнуў я. — Ідуць санітары...

Я прабег некалькі дзесяткаў метраў.

Мы сустрэліся з Шотам у медсанбаце. Яго параніла ў руку, ён страціў шмат крыві, быў бледны. Першае пытанне яго было:

— Выбілі фашыстаў?

— Выбілі.

Глянуўшы на маю забінтаваную нагу, пачаў спагадліва супакойваць мяне, быццам сам не быў паранены, а толькі прыйшоў наведаць мяне.

Нас паклалі побач. Вольнага часу было многа, і мы няспынна гутарылі. Гаварылі аб усім. Аб вайне — суровай і жорсткай, аб далёкіх сваяках, аб родных краях. Шота добра ведаў грузінскую літаратуру і напамяць дэкламаваў з «Віцезя ў тыгравай шкуры», вершы Леанідзе і Абашыдзе. Мяне ўзрадавала, што ён чытаў раман «Будучыня» Эдуарда Самуйлёнка. Ён ведаў, што кніга гэтая з'явілася ў выніку паездкі аўтара ў Тбілісі ў 1935 г. Потым я даведаўся, што Шота піша вершы. Ён пісаў іх у перапынках між баямі. Шоту не трэба было доўга прасіць прачытаць іх: ён з ахвотаю вымаў блакнот, амаль што ўвесь спісаны дробным, убогістым почыркам.

Майстэрства ў гэтых вершах было яшчэ мала. Затое яны былі напоўнены вялікай думкай аб дружбе савецкіх народаў, аб магутнасці і сіле нашай зброі. Такіх вершаў у блакноце Шоты было многа. Пісаў ён і лірычныя вершы, у якіх услаўляў непаўторную прыгажосць роднага Каўказа. Я пераклаў некалькі вершаў напісаных Шотам, але, на жаль, яны не захаваліся ў памяці.

Натэнадзе цікавіўся беларускай літаратурай, распытваў у мяне пра Янку Купалу, пра Мінск.

У хуткім часе мы расталіся—Шоту павезлі ў іншы шпіталь. Сустрэцца нам больш не давялося. Натэнадзе пасля таго, як ачуняў, адразу прыняў удзел у баях і, штурмуючы ўмацаванні ворага на поўнач ад Віцебска, загінуў смерцю адважных. Як паведамілі таварышы з часці, рэчавы мяшок Натэнадзе, у якім знаходзіўся і блакнот з вершамі, падабраў на полі бою радавы Тумашвілі. Ці застаўся жывы Тумашвілі? Ці захаваў ён блакнот?

Праз семнаццаць год я ўсё ж прыехаў у Тбілісі і адразу накіраваўся на вуліцу Паліашвілі ў дом № 26. Сям'ю Натэнадзе там не ведалі, але адзін пажылы мужчына сказаў, што прозвішча яму знаёмае і што гэтыя жыхары яшчэ ў гады вайны пераехалі ў другі горад — ні то ў Ачамчырэ, ні то ў Сухумі.

Тры дні я жыву ў ветлівай гасцініцы «Грузія». Яна ў цэнтры горада. Побач — адвечна малады, адвечна прыгожы праспект Руставелі. На праспекце — станцыя фунікулёра. У маленькай кабінцы я ўзнімаюся на гару Мтацмінда. Горад, зацягнуты ружовай ранішняй смугой, увесь як на далоні. Горад-працаўнік. Крыху правей — далёкія контуры буйнейшых у рэспубліцы электравозабудаўнічага і машынабудаўнічага заводаў, камвольна-суконнага камбіната, фабрыкі адзення. Злева — высокія жылыя будынкі. Адзін з іх на праспекце Чаўчавадзе. Сцены яшчэ ў рыштаваннях, але добра відаць цудоўны нацыянальны арнамент, які акаймоўвае карнізы, вялікія светлыя вокны. Аб велічыні будынка гаворыць і тое, што каля 500 квадратных метраў плошчы на першым паверсе прадастаўлена стаматалагічнай паліклініцы.

У гэтыя дні Грузінскае дзяржаўнае выдавецтва выпусціла з друку восьмы том твораў выдатнага педагога, пісьменніка, грамадскага дзеяча Якава Гогебашвілі, 120-годдзе якога адзначалі працоўныя рэспублікі. У гэтыя дні ў тэатрах імя Марджанішвілі, ТЮГ'у, Лялечным, імя Паліашвілі ішлі нацыянальныя спектаклі «Маё Квавілеці», «Нацаркекія», «Мзечабукі», — аб жыцці грузінскага народа.

Я хаджу па сонечных вуліцах Тбілісі і прыгадваю Шоту Натэнадзе, яго вершы. Думаю пра тое, што дружба, змацаваная крывёю грузінскага і беларускага народаў у гады вайны, мацнее з кожным днём. Аб гэтым сведчаць факты. Беларускія хлебаробы — частыя госці ў калгаснікаў Грузіі. У гарадах Тбілісі, Кутаісі, Сухумі перавозяць грузы 25-тонныя МАЗ'ы, створаныя мінскімі аўтабудаўнікамі. У сталіцы Грузіі пабываў вялікі артыстычны калектыў — харавая акадэмічная капэла пад кіраўніцтвам Рыгора Шырмы. У Мінску выдадзены раман Т. Донжашвілі «На Алазані» ў перакладзе на беларускую мову, а на сцэне Беларускага тэатра оперы і балету выступалі артысты грузінскай оперы.

Светлая зара ўзнялася над маёй зямлёй. Народ Беларусі свята шануе памяць тых, хто аддаў сваё жыццё за свабоду і незалежнасць Радзімы. Шкада толькі, што не бачыць гэтай зары верны салдат Радзімы, мой сябра Шота Натэнадзе.

Ілья КЛАЗ.

З НЕЗАБЫЎНЫХ ДАРОГ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

Спыняемся ля будынка Пінкавіцкай школы, у якой працаваў Якуб Колас. Многа тут адбылося змен. У 30-х гадах да будынка зрабілі прыбудову з сенцамі, змянілі і планіроўку пакояў. На ўсё час паклаў сляды старасці. І ўсё ж не цяжка адшукаць пакойчык, адкуль «адно акно выходзіць на выган, другое — на зарэчча». За столікам, які стаяў каля гэтых вокнаў, было ўлюбёнае месца паэта. Тут ён працаваў, прымаў гасцей, вёў гутарку з сялянамі.

У Пінкавічах малады паэт упершыню пазнаёміўся з нелегальнай рэвалюцыйнай літаратурай. А ў лістападзе 1905 года ў будынку школы ён выступіў на шматлюдным сходзе сялян з палымянай прамовай у абарону іх правоў. Сход абмяркоўваў пытанні аб незаконным карыстанні памешчыкам Скірмунтам затокамі і сенажацямі, якія належаць сялянам. Ад імя сялян Якуб Колас склаў петыцыю, у якой патрабавалася:

«1) Уступіць у іх поўнае карыстанне затокі і сенажаць, з прадастаўленым правам лоўлі рыбы у двух азёрах, збору чароту і г. д.

2) Вярнуць у іх поўнае распараджэнне для бясплатнага карыстання ўрочышча «Гусак».

3) Пры задавальненні гэтых патрабаванняў выдаць дакумент, які забяспечвае іх права на карыстанне затокамі, сенажацямі і дзялянкай зямлі ў колькасці 77 дзесяцін для пашы».

З прычыны такой падзеі інспектар народных школ 6-га ўчастка Мінскай губерні выязджаў на месца расследаваць справу. У хуткім часе ён паведамляў дырэкцыі народных школ Мінскай губерні: «Калі спытаўся ў Міцкевіча пра яго ўдзел у аграрным руху сялян Пінкавіцкай абшчыны, дык ён чыстасардэчна заявіў мне, што ён перакананы ў справядлівасці патрабаванняў, прад'яўляемых сялянамі да памешчыка Скірмунта, па іх просьбе напісаў ім петыцыю...»

Далей інспектар пісаў:

«Пагутарыўшы грунтоўна з настаўнікам, я зрабіў яму строгае ўнушэнне і ўказаў на ўсю недарэчнасць выступаць у ролі кіраўніка аграрнага руху таму, што па самой ідэі свайго служэння павінен сеяць разумнае, добрае, вечнае, а не абуджаць страсці народныя. Я расслумачыў, што з падобнага роду рэчамі жартаваць нельга, таму што хваля аграрных беспарадкаў, пачаўшыся з сяла Пінкавічы, можа захапіць увесь павет і тады настаўнік будзе вінаваты ў тым горы і няшчасці, якія з'яўляюцца непазбежнымі спадарожнікамі аграрных беспарадкаў.

У заключэнне лічу абавязкам паведаміць в. п., што да мясцовага прадвадзіцеля дваранства паступіла некалькі заяў з боку бліжэйшых да Пінкавіч памешчыкаў, якія просяць перавесці Міцкевіча ў другое месца, баючыся, што ён будзе дрэнна ўплываць на мясцовых сялян. Я з свайго боку не прыйшоў да канчатковага рашэння па гэтаму пытанню, таму што баюся, каб перамяшчэнне Міцкевіча не выклікала яшчэ большага хвалявання сярод сялян, якія да яго вельмі прывязаны, а таксама не штурхнула б на якое-небудзь злачыннае дзеянне і іншых настаўнікаў Пінскага павета, якія наўрад ці паставяцца пасіўна да лёсу аднаго са сваіх таварышаў».

Просьбы памешчыкаў былі ўлічаны і, як паведамляе Пінскі павятовы іспраўнік мінскаму губернатару 9 лютага 1906 года, «...настаўнік Міцкевіч за прыняцце ўдзелу ...у незаконным прад'яўленні сялянамі сяла Пінкавічы да памешчыка Скірмунта патрабаванняў дырэкцыяй народных школ перададзены, у парадку пакарання, з Пінкавіцкай у Верхменскую народную школу Ігуменскага павета, куды выехаў у першых днях студзеня месяца гэтага года».

Тыя змрочныя дні адыйшлі ў мінулае. Сёння толькі аб гэтым прыходзіцца ўспамінаць. У пінкавіцкіх сялян добра ідуць справы ў калектыўнай гаспадарцы. Іх дзеці вучацца ў школе-дзесяцігодцы, якая размешчана ў прыгожым двухпавярховым цагляным будынку, а ў старым будынку зараз знаходзіцца школьны інтэрнат.

3. Сцежкі вядуць да знаёмых

Многім было вядома, што Якуб Колас у 1911 годзе пасля адбыцця турэмнага зняволення прыязджаў у горад Лунінец і некаторы час жыў у нейкага Філіповіча.

Колькі тут жыў? Дзе? У якога Філіповіча? Ніхто не ведае.

Разам з выкладчыкам гісторыі Георгіем Вайндрахам мы пачалі пошукі.

У Лунінцы шмат хто чуў пра Філіповіча, які меў калісьці мясную краму. Дом, у якім ён жыў, і зараз стаіць на Маскоўскай вуліцы. Але ж якія адносіны мог мець гэты гандляр да настаўніка, маладога тады яшчэ паэта-пісьменніка? Тут, відавочна, якаясь блытаніна? Закрадвалася недаверлівасць. Неадступна снавалася думка, што трэба шукаць другога Філіповіча, які, верагодна, павінен быў быць настаўнікам. Рашылі «перабраць» усіх старажылаў горада, перш за ўсё настаўнікаў. Мы пабывалі на Залессі, у Палхоўскай Зоі Іванаўны, у Руткоўскага Станіслава Віктаравіча, на Віленскай вуліцы. Апошні дапамог высветліць некаторыя дэталі адносна гандляра Філіповіча. Аказалася, што Станіслаў Філіповіч меў трох сыноў — Генрыха, Людвіга і Зыгмунда. Але ніхто з іх ніколі не працаваў настаўнікам. З іх сям'і і іх сваякоў зараз у Лунінцы ніхто не жыве. Пра іншага Філіповіча Руткоўскі нічога не чуў. А Валасевіч Юрый Маркавіч параіў нам зайсці да свайго таварыша Максіма Санюковіча, які жыве па вуліцы Сеннай.

— У 1911 годзе, — расказаў Юрый Маркавіч, — я служыў у войску, а ён працаваў лістаношам. Калі Санюковіч не ведае нічога, дык тады ніякага другога Філіповіча, мабыць, і не было.

Прыйшлі на Сенную, 6. На парозе нас сустрэла маладая жанчына. Пытаем: тут жыве Санюковіч Максім?

— Тут, — пачуўся адказ. — Гэта мой бацька. Мы абрадаваліся. Але неўзабаве пачулі:

— Яго няма дома, паехаў да сваякоў у вёску.

— Калі прыедзе?

— Можа заўтра вечарам, а мо' паслязаўтра.

З Вайндрахам дамовіліся сустрэцца ў 7 гадзін вечара. Калі мы спаткаліся, то ён нечакана паведаміў, што яго жонка параіла сустрэцца з настаўніцай-пенсіянеркай Любоўю Мікалаеўнай Савінскай. Яна некалькі год таму назад працавала ў школе і неяк успамінала, што бачыла Коласа. Мы вырашылі наведаць яе.

Вуліца Пралетарская, 40. Стукаем у дзверы. Нам адчыніла сястра настаўніцы Савінскай, Надзея Мікалаеўна Прорвіч.

— Ці дома Любоў Мікалаеўна? — пытаем яе.

— Дома, заходзьце, калі ласка!

Любоў Мікалаеўна — старэнькая жанчына са строгімі рысамі твару. Калі мы запыталіся, ці ведае яна што-небудзь пра настаўніка Філіповіча, вочы яе імгненна заіскрыліся, акінулі нас... зацікаўленым поглядам.

— Філіповіч быў маім першым мужам, — усхвалявана адказала Любоў Мікалаеўна. — Ён загінуў у першую сусветную вайну.

— Як звалі яго?

— Валодзя, — а затым дадала: — У яго быў і старэйшы брат Вінцэнт, таксама настаўнік, жыў і працаваў у Лунінцы.

— А ці чулі вы што пра Коласа?

— А як жа, чула, доўгі час ён гасціў у Вінцэнта...

Мы абрадаваліся такой навіне і папрасілі ў гаспадыні дазволу распрануцца. Наша гутарка зацягнулася да поўначы. Высветлілася, што Якуб Колас прыехаў у Лунінец да свайго сябра Вінцэнта Філіповіча ў першай палове лістапада 1911 года. У мінулым яны абодва вучыліся ў Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі. У Лунінцы Вінцэнт Філіповіч працаваў загадчыкам пачатковай народнай школы. Школа тады знаходзілася на месцы, дзе зараз стаіць будынак гарадской сярэдняй школы № 1. Акрамя працы ў школе, Вінцэнт Філіповіч прыватным парадкам рыхтаваў групу вучняў для паступлення ў рэальнае вучылішча. Калі да яго прыехаў Якуб Колас, які нідзе пасля адбыцця турэмнага зняволення не мог атрымаць пасаду настаўніка (бо не меў паперкі аб добранадзейнасці), то Філіповіч перадаў свайму сябру прыватныя заняткі з вучнямі. Праца з вучнямі Якубу Коласу аплочвалася 25 рублямі ў месяц. Праз некаторы час заробак павялічыўся. Стварыліся спрыяльныя ўмовы для творчай працы. Якуб Колас пачаў пісаць першую частку паэмы «Сымон-музыка», задума якой узнікла яшчэ ў турме.

У Лунінцы Якуб Колас жыў да сакавіка 1912 года. Тут напісаў некалькі вершаў і апавяданняў. Акрамя гэтага, выконваў даручэнні рэдакцыі «Нашай нівы» па апрацоўцы матэрыялаў. Выехаў ён з Лунінца ў сувязі з тым, што вайсковае начальства пачало наводзіць аб ім даведкі.

Якуб Колас, будучы ў гасцях у Вінцэнта Філіповіча, часта наведваў кватэру яго брата Валодзі Філіповіча, якая размяшчалася па Садовай вуліцы ў «шыкарным» доме Падгурскага». Будынак гэты добра захаваўся і па сённяшні дзень (цяпер вуліца Савецкая, 43). У кампаніі братоў Філіповічаў і жонкі Валодзі Колас абмяркоўваў літаратурныя навіны, абменьваўся думкамі аб надзённых справах сярмяжнага люду. Паэт чытаў сябрам свае творы. Любоў Мікалаеўна асабліва добра памятае, што Якуб Колас спяваў песню «Калыханка». Аўтар выконваў яе неаднаразова. Колас часта расказваў народныя жарты.

Малады паэт быў частым госцем і ў бацькоў Любові Мікалаеўны. Гэта была культурная сям'я. Маці Любові Мікалаеўны — Соф'я Прорвіч, сама літаратар, пісала вершы, друкавалася ў тагачасных рускіх газетах і часопісах.

— Які далейшы лёс братоў Філіповічаў?

— У першую сусветную вайну яны былі забраны ў войска. Валодзя загінуў пад Наваград-Валынскім. Пра Вінцэнта з таго часу больш нічога не чула, — з сумам закончыла свой расказ Любоў Мікалаеўна.

— А ці няма ў вас фатаграфій, хочацца глянуць на іх, — папрасілі мы. Гаспадыня ахвотна адшукала калекцыю сямейных фатаграфій, і мы пачалі ўсе разам іх разглядаць.

У рукі папалі некалькі ваенных здымкаў братоў Філіповічаў. Асаблівую сімпатыю выклікала фатаграфія, на якой Вінцэнт Антонавіч у вайсковай гімнасцёрцы без усякіх упрыгожванняў на пагонах, стрыжаны пад бубен, «гранадзёрскія вусы», бародка, з адкрытага твару пазіраюць дзесьці ў далячынь задуменныя вочы. Унізе ўласнаручна ім падпісана: «Аніка-воін». На адваротным баку фатаграфіі некалькі цёплых і суцяшальных радкоў пісьма да бацькоў, а ў левым кутку стаіць дата: «1916 год».

Прагледзеўшы калекцыю сямейных фатаграфій, мы ізноў узялі ў рукі здымак легендарнага «Анікі-воіна», глядзелі на аўтограф і думалі: які лёс напаткаў гэтага чулага і вернага таварыша, хто ў цяжкую часіну даў прытулак свайму сябру, будучаму вялікаму паэту?..

На здымках: 1 (уверсе). Каўказ. Сяленне Казбегі. 2. Праспект Руставелі ў Тбілісі.

Фота аўтара.

ХРОНІКА КУЛЬТУРНАГА ЖЫЦЦЯ

Шэфскі спектакль для воінаў Савецкай Арміі — камічную оперу І. Штрауса «Цыганскі барон» паказаў Беларускі дзяржаўны ордэна Леніна Вялікі тэатр оперы і балету. У спектаклі прынялі ўдзел С. Друкер, Т. Шымко, З. Салаўёва, П. Дружына, В. Ганчарэнка, Ю. Спярански, Р. Яўраеў і інш. Дырыжыраваў І. Абраміс.

З шэфскімі канцэртамі перад воінамі Мінскага гарнізона выступілі артысты Тэатра оперы і балету, філармоніі, радыё.

* * *

Для слухачоў універсітэта культуры Бабруйска Саюз кампазітараў БССР наладзіў лекцыю-канцэрт «Беларуская музыка».

Музыказнаўца Я. Ракава расказала слухачам аб сучаснай беларускай музыцы, аб вядомых і папулярных творах беларускіх кампазітараў.

Арыі з опер, рамансы і песні, інструментальныя творы Я. Цікоцкага, Р. Пукста, Г. Вагнера, А. Туранкова, Ул. Алоўнікава, Ю. Семянякі выканалі народны артыст БССР М. Дзянісаў, артысты Л. Ілюковіч, М. Марозава, Ю. Матраеў, Л. Гарэлік, В. Фамічэнка.

У канцэрце-лекцыі прыняў удзел кампазітар Г. Вагнер, які падзяліўся з прысутнымі сваімі творчымі планамі і выканаў урыўкі з балету «Падстаўная нявеста».

* * *

У гарадах Народнай Рэспублікі Балгарыі — Сафіі, Плоўдзіве, Русе, Бургасе з поспехам прайшлі гастролі галоўнага дырыжора Беларускай дзяржаўнай філармоніі заслужанага артыста БССР В. Дуброўскага.

Беларускі дырыжор у праграму пяці канцэртаў уключыў сюіту з балету лаўрэата Ленінскай прэміі А. Хачатурана «Спартак», «Пятую сімфонію» і «Італьянскае капрычыо» П. Чайкоўскага, творы Ф. Мендэльсона, Р. Штрауса, К Дэбюсі.

Разам з В. Дуброўскім у канцэртах прынялі ўдзел і балгарскія выканаўцы. Так, у горадзе Русе трэці канцэрт для фартэпіяна з аркестрам выканала піяністка Каця Рашэнава, у Бургасе арыі з опер выконваў саліст Сафійскай оперы, лаўрэат Дзімітраўскай прэміі Аляксей Мілкоўскі (бас).

У сакавіку В. Дуброўскі з групай майстроў мастацтва Савецкага Саюза выедзе на гастролі ў Парыж.

* * *

У Мінску з поспехам выступіў вядомы савецкі піяніст, заслужаны артыст РСФСР Якаў Зак. Маскоўскі артыст у суправаджэнні аркестра Беларускай філармоніі выканаў канцэрт І. Брамса для фартэпіяна з аркестрам.

У секцыі паэзіі Саюза пісьменнікаў

Агульны сход секцыі паэзіі вырашыў сістэматычна праводзіць творчыя вечары паэтаў. Першы такі вечар адбудзецца 28 лютага ў клубе Саюза пісьменнікаў БССР. На ім выступяць з чытаннем сваіх новых твораў маладыя паэты Рыгор Барадулін і Сцяпан Гаўрусёў. Уступнае слова скажа Максім Лужанін.

Вечар пачнецца а 7 гадзіне. Запрашаюцца пісьменнікі, настаўнікі, студэнты, вучні старэйшых класаў, члены літаратурных аб'яднанняў.

ШАНАВАЦЬ РОДНУЮ ПРЫРОДУ

Гэта выклікае трывогу

Фашысцкія акупанты высеклі, спалілі, захламілі каля 600 тысяч гектараў беларускага лесу, нанеслі лясной гаспадарцы велізарныя страты. Аднаўленне знішчаных, спаленых гітлераўскімі вылюдкамі гарадоў, сёл, фабрык і заводаў запатрабавала велізарнай колькасці лесаматэрыялаў. Мы былі вымушаны штогод высякаць амаль у два разы болей лесу, чым гэта дазваляла разумнае гаспадаранне. Такой была неабходнасць.

Але мы былі б вельмі дрэннымі гаспадарамі, каб не клапаціліся аб пастаянным аднаўленні нашых лясных багаццяў. У пасляваенныя гады ў рэспубліцы шырокі размах набылі работы па пасеву і пасадцы лесу. Варта прыгадаць, што за апошнія толькі 14 год пасеяна і пасаджана лесу на плошчы больш 800 тысяч гектараў. У апошні час у народзе стаў папулярным заклік: «Ссек дрэва — пасадзі два!»

У лесе, як нідзе, вялікая ўлада часу. Чалавечага жыцця не хапае, каб вырасціць і выспеліць дуб і сасну, яліну і клён. Чалавек, які пасее жыта, пасадзіць бульбу — сам збірае ўраджай. У лесе ўсё інакш. Крэсла, на якім мы сядзім, зроблена з таго дрэва, што расцілі продкі, а той лес, які сёння саджаем, будуць скарыстоўваць нашы нашчадкі.

Шырока вядома, што лясістасць нашай рэспублікі зараз самая высокая за апошнія сорак з лішнім год. У 1917 г. яна складала 22, у 1940 г. — 24, у 1945 г. — 21 працэнт тэрыторыі. Зараз жа амаль 32 працэнты зямель рэспублікі пакрыты лесам.

— Гэта цудоўна, — скажа кожны, каму дорага родная прырода.

Але чаму так устрывожаны лесаводы? Чаму з глыбокім хваляваннем яны гавораць пра лёс беларускага лесу? Можа не вераць сваім жа лічбам?

Не, лічбы самыя дакладныя, яны ні ў кога не выклікаюць сумнення. Але лічбы не даюць уяўлення аб узросце лесу. Для іх усё адно, што гадовая, што стогадовая сасна. У народзе кажуць: трымайся за дубок, ён коранем глыбок!

Справа ў тым, што такіх дубкоў, за якія можна трымацца ў нашых лясах, застаецца з кожным годам усё менш і менш. Іх не могуць замяніць тыя дубкі, што праклюнуліся з жалудоў, што пасаджаны ў лункі. Нашы лясы ў асноўным складаюць маладнякі. Спелых дрэў засталося зусім мала. І часта можна бачыць, як высякаюцца маладыя дрэвы.

Мне давялося аднойчы бачыць, як у Кішчына-Слабодскім лясніцтве Барысаўскага лясгаса, наўсцяж дарогі з Лютцаў у Плітчанку, высякаўся малады сасновы бор. Леспрамгас Міністэрства будаўніцтва, які рабіў гэта, мае вострую патрэбу ў піловачніку, а нарыхтоўвае падтаварнік... Разлік просты: лес — ля дарогі, яго лёгка вывозіць. Хоць з яго і не атрымаюцца дошкі, але па што-небудзь спатрэбіцца. Ці ж гэта па-гаспадарску? Такі лес павінен быў расці яшчэ 30—40 год, а яго ссеклі сёння і загубілі на 15 тысяч кубаметраў, мабыць, сто тысяч соснаў!

У нас мала спелага лесу. Дзень і ноч грукочуць па чыгунках краіны саставы, нагружаныя драўнінай для Беларусі. З Вусць-Абакана, Краснаярскага края вязуць у Гомель піламатэрыялы, з Уралу, Волагды, Кастрамы, Карэліі — піловачнік, фанерную сыравіну, рэзанансныя бярвенні, лыжную бярозу, асіну для запалак на заводы, фабрыкі, камбінаты рэспублікі. Вязуць, бо не стае лесу, якога многа патрабуе народная гаспадарка.

І ў той жа час у нас марна гінуць тысячы кубаметраў сваёй каштоўнай драўніны. Галоўны ляснічы Брэсцкага абласнога ўпраўлення лясной гаспадаркі тав. Каўшар расказвае, што лясгасы вобласці штогод перадаюць на паліва насельніцтву многія тысячы кубаметраў фанернай бярозы і вольхі, якую атрымліваюць ад высечак уходу.

Плешчаніцкі і Бягомльскі леспрамгасы вывозяць на сплаў рэзанансную сыравіну, якая потым трапляе як звычайны піловачнік на лесазаводы і перапрацоўваецца ў лепшым выпадку на дошкі.

Паводле вызначэння спецыялістаў, у нашых сплаўных рэках ляжыць столькі драўніны, што, узняўшы яе, можна было б забяспечыць гадавую патрэбу не аднаго, а некалькіх прадпрыемстваў.

А колькі гіне каштоўнай драўніны на лесасеках! Падлікі паказваюць, што прыкладна толькі 30 працэнтаў яе ідзе на справу, а ўсё астатняе гіне, як адыходы. Ці не занадта такое марнатраўства? Ці можна далей мірыцца з фактамі, калі найлепшыя дубы і сосны перапрацоўваюцца ў цэхах шырспажыву лясгасаў на вырабы, якія можна атрымаць з адыходаў, а не з першагатунковага дрэва? Ці можа далей спакойна назіраць грамадскасць, як на вачах ва ўсіх знішчаюцца калгасныя лясы?

Нямала фактаў можна прывесці, як асобныя кіраўнікі калгасаў, прадпрыемстваў бесклапотна і без усякай патрэбы знішчаюць тое, што вырошчвалі нашы продкі. У вёсцы Сноў Нясвіжскага раёна жыве старшыня калгаса імя Калініна тав. Аляксанкін. Хваляць яго ў раёне і вобласці, як добрага гаспадара. Але стаяў пад акном у Аляксанкіна векавы ясакар, усю вуліцу ўпрыгожваў. Не спадабалася дрэва жонцы Аляксанкіна, бо яно давала густы цень. І ясакар ссеклі.

Паглядзіце, каля дарог, якія перасякаюць Беларусь уздоўж і ўпоперак, колькі ляжыць зломленых дрэў! Шафёры высякаюць маладыя сосны і кідаюць іх пад колы машын, калі тыя буксуюць, трактарысты бязлітасна топчуць дрэўцы гусеніцамі сваіх трактароў, паляўнічыя, рыбакі, пастухі раскладваюць вогнішчы, ад якіх нярэдка ўзнікаюць пажары. Увогуле ад безгаспадарчасці гінуць сотні тысяч дрэў.

Час перайсці ад слоў да справы ў выкарыстанні адыходаў драўніны. У рэспубліцы зроблены ў гэтым напрамку першыя крокі. Калектыў Гомельскага фанерна-запалкавага камбіната арганізаваў вытворчасць крэслаў з адыходаў шпону. Усё абсталяванне зроблена сваімі сіламі. Крэслы з гнутаклееных дэталей па сваіх якасцях не ўступаюць сталярным крэслам, якія робяцца з піламатэрыялаў. Пачын гамяльчан падхоплены многімі другімі прадпрыемствамі Саўнаргаса. Там-сям з адыходаў вырабляецца стружкавая пліта, якая шырока выкарыстоўваецца для вырабу мэблі і ў будаўніцтве.

Але гэта толькі першыя крокі.

Сучасная хімія бязмерна пашырыла магчымасці ў выкарыстанні адыходаў драўніны. Усё, што раней лічылася адыходамі, зараз можна пераратвараць у патрэбныя і каштоўныя рэчы.

Кара любых дрэў прыгодна для вытворчасці пластычных мас, а звычайная бяроста замяняе натуральны корак і служыць сыравінай для выпрацоўкі лінолеума. З хвоі вырабляецца спажыўная мука для жывёлы, якая па сваіх якасцях не ўступае самым лепшым кармам. Яна ўтрымлівае не толькі вітаміны, але і такія элементы, як кобальт, медзь, цынк і іншыя. На кожным гектары высякаемых ельнікаў можна здабыць да 15 тон такой мукі.

Ад перапрацоўкі звычайнага пілавіння можна атрымаць крышталічную глюкозу, кармавыя дрожджы, спірт, гліцарын. На адну тону гліцарыну выдаткоўваецца 9 тон харчовага тлушчу. А тую ж тону гліцарыну можна атрымаць з 10 тон сухога пілавіння.

Такіх яскравых прыкладаў можна прывесці многа. Саўнаргас і Дзяржплан рэспублікі распрацавалі каштоўныя мерапрыемствы па шырокаму выкарыстанню адыходаў драўніны, але яны вельмі слаба ўкараняюцца ў жыццё.

Берагчы і рацыянальна выкарыстоўваць кожнае дрэва можна будзе толькі тады, калі мы навучымся поўнасцю спажываць адыходы драўніны. Само жыццё патрабуе ад кожнага чалавека беражлівых адносін да роднай прыроды.

Ул. МЯЖЭВІЧ.

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 00089.

Друкарня імя Сталіна.